

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1893.   Andra Kammaren.   N:o 36.

Tisdagen den 25 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande april.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången :

konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 26, 27 och 28;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 5; och

sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 2.

§ 3.

Efter föredragning vidare af bankoutskottets memorial n:o 11, med förslag till omröstningsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utsträckning af tiden för återbetalning af s. k. afbetalningslån och om ändrad lydelse af § 32 i reglementet för riksbanken, blef den af utskottet i nämnda memorial föreslagna voteringsproposition af kammaren godkänd.

§ 4.

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.

Härefter företogs till behandling konstitutionsutskottets utlåtande n:o 25, dels i anledning af väckt motion om ändring af gällande grundlagsbestämmelser i afseende å tiden för lagtima Riksdags sammanträde, dels ock med förslag till ändrad lydelse af § 49 regeringsformen samt § 2, § 10, § 20, § 32 mom. 1, § 33, § 34, § 37 mom. 1 och § 45 riksdagsordningen.

I motion, n:o 72, inom Andra Kammaren hade herr friherre *W. G. von Schwerin* hemställt, att Riksdagen måtte antingen besluta sådan ändring af grundlagarna, att tiden för lagtima Riksdags sammanträde bestämdes till den 1 november hvarje år, eller, om helgdag då inträffade, dagen derefter, eller ock i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville låta utarbета och till Riksdagen inkomma med förslag till sådan ändring af grundlagarna, som af motionären blifvit ifrågasatt.

Utskottet hemställde,
att Riksdagen, med afslag å herr friherre von Schwerins motion, måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 49 regeringsformen samt § 2, § 10, § 20, § 32 mom. 1, § 33, § 34, § 37 mom. 1 samt § 45 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två Kamrar, hvilkas ledamöter väljas, på sätt riksdagsordningen stadgar. Kamrarne ega i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 8 Januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen derefter; Konungen dock obetaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Hos urtima riksdag må endast förekomma ärende, som föranledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framläggas, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

Riksdagsordningen.

§ 2.

Lagtima Riksdag skall, i kraft af rikets regeringsform och utan särskild kallelse, sammanträda hvarje år den 8 Januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen derefter.

Urtima Riksdag sammankallas, då Konungen så nödigt finner, äfvensom i de fall, hvarom i regeringsformens 91, 92, 93 och 94 §§ förmäles. Hos urtima Riksdag må endast förekomma ärende, som föränledt Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framlägges, så oek hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

Angående ändrad lydelse af § 49 regeringsformen samt §§ 2, 10, 20, 32 mom. 1, §§ 33, 34, 37 mom. 1 och § 45 riksdagsordningen.
(Forts.)

§ 10.

(Nuvarande lydelse:)

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt, som, när valet verkstälts af landsting, underskrifves af dess ordförande, med kontrasignation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, undertecknas af stadsfullmäktiges ordförande jemte två af desse fullmäktige. Fullmagterne böra hafva följande lydelse:

»I kraft af — — — — —
(lika med motstående lydelse)
— — — — —»

Ort och tid.

(Föreslagen lydelse:)

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt *i två exemplar, af hvilka det ena öfverlemnas åt den valde och det andra insändes till Justitiedepartementet.* Fullmagterne, som, när valet verkstälts af landsting, underskrifvas af dess ordförande, med kontrasignation af landstingets sekreterare, och, då valet skett af stad, undertecknas af stadsfullmäktiges ordförande jemte två af desse fullmäktige, böra hafva följande lydelse:

»I kraft af det riksdagsmannaval, som af N. N. landsting (stadsfullmäktige i N. N. stad) blifvit den — — förrättadt, varder N. N. härigenom befullmäktigad att för en tid af nio år från nämnde dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.» Ort och tid.

§ 20.

(Nuvarande lydelse:)

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt, underskrifven för valkrets å landet af domhufvanden, — för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, — och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt. Fullmagterne böra hafva följande lydelse:

(Föreslagen lydelse:)

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt *i två exemplar, underskrifna* för valkrets å landet af domhufvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; *och skall det ena exemplaret öfverlemnas åt den*

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

»Vid riksdagsmannaval — — — — —
(lika med nedanstående lydelse)
— — — — —» Ort och tid.

valde och det andra insändas till
Justitie-departementet. Fullmagter-
ne böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som
den — — hållits i N. N. dom-
saga» («N. N. valdistrikt af N. N.
domsaga») eller »i N. N. stad»
(»städer»), »har N. N. blifvit ut-
sedd till ledamot af Riksdagens
Andra Kammare för en tid af tre
år, räknade från och med den 1
Januari nästkommande år» (eller
om valet hållits till följd af Ko-
nungens förordnande om nya val
eller om riksdagsman eljest afgått
innan den tid, för hvilken han
blifvit vald, tilländalupit: »för ti-
den till den 1 Januari år — —»),
»hvarom detta länder till bevis
och fullmagt». Ort och tid.

§ 32.

(Nuvarande lydelse:)

1. Den, som blifvit till riks-
dagsman vald, skall, första gången
han efter valet till riksdag sig in-
ställer, inför chefen för Justitie-
departementet, eller den Konungen
i hans ställe förordnar, sin full-
magt till granskning uppvisa å den
dag Riksdagen sammanträder eller,
om riksdagsman senare sig inställer,
så snart derefter ske kan. Denna
granskning, som skall ske i när-
varo af tre bland Fullmäktige i
Rikets bank och tre bland Full-
mäktige i Riksgäldskontoret, har
till föremål att undersöka, huru
vida fullmagterne blifvit i före-
skrifven form utfärdade, och skall
vid den riksdag, för hvilken nya
val af begge Kamrarnas eller en-
deras samtliga ledamöter egt rum,
vara inom tre dagar fulländad, men
vid andra riksdagar samma dag,
då fullmagterne uppvisas.

(Föreslagen lydelse:)

1. *Innan Riksdagen samman-
träder, företages* inför chefen för
Justitiedepartementet, eller den
Konungen i hans ställe förordnar,
i närvaro af tre bland Fullmäktige
i Rikets bank och tre bland Full-
mäktige i Riksgäldskontoret gransk-
ning af de till Justitiedepartementet
inkomna, för Riksdagens ledamö-
ter utfärdade fullmagter. Denna
granskning, som har till föremål
att undersöka, huruvida fullmag-
terne blifvit i föreskrifven form
utfärdade, skall vara fulländad
sist å dagen före riksdagens början.

§ 33.

(Nuvarande lydelse:)

Så snart fullmagterne undergått den i mom. 1 af nästföregående § föreskrifna granskning samt berättelse om förloppet der-vid blifvit af chefen för Justitiedepartementet, eller den i hans ställe förordnad är, meddelad Kamrarna, hvar i hvad dess ledamöter angår, begäre hvardera Kammaren ofördröjligen hos Konungen, medelst deputation, talman och vice talman, dem Konungen då för hvardera Kammaren, bland dess ledamöter, utnämner.

Då i något af de fall, som i 91, 93 och 94 §§ regeringsformen omförmälas, Riksdagen på de i samma grundlags 95 § nämnde vederbörandes kallelse sammanträder, eger hvardera Kammaren att, inom sig, välja talman och vice talman.

Innan talmän äro förordnade eller valde, efter thy ofvan sägs, föres i hvardera Kammaren ordet af den derstädes närvarande ledamot, som de flesta riksdagar be- vistat, och, der två eller flere ledamöter i lika många riksdagar deltagit, den af dem, som är till lefnadsåren äldst.

§ 34.

Konungen låter offentligen kungöra den af Honom för riksdags öppnande bestämda tid, som ej må utsättas senare än å andra söcken- dagen efter riksdags början. På den tid skola riksdagsmännen, sedan gudstjenst med dem hållen är, sammankomma på rikssalen, der Konungen eller, då Han så för godt finner, Statsministern eller annan Statsrådsledamot förer ordet. Vid detta tillfälle låter Konungen med- dela lagtima Riksdag berättelse om hvad i rikets styrelse sedan näst- föregående lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit, äfvensom till Riksdagen i två exemplar, deraf ett tillstalles hvardera Kammaren, öfverlemna proposition angående statsverkets tillstånd och behof, inne- fattande äfven förslag rörande sättet att genom bevillningar fylla hvad

(Föreslagen lydelse:)

Sedan Riksdagen sammanträdt och berättelse om förloppet af den i mom. 1 af nästföregående § föreskrifna granskning blifvit af chefen för Justitiedepartementet, eller den i hans ställe förordnad är, meddelad Kamrarna, hvar i hvad dess ledamöter angår, låte Konungen för hvardera Kamma- ren tillkännagifva, hvilka bland dess ledamöter förordnats till tal- man och vice talman.

Då i något af de fall, som i 91, 92, 93 och 94 §§ regerings- formen omförmälas, Riksdagen på de i samma grundlags 95 § nämnde vederbörandes kallelse sammanträ- der, eger hvardera Kammaren att, inom sig, välja talman och vice talman.

Innan talmän äro förordnade eller valde, efter thy ofvan sägs, föres i hvardera Kammaren ordet af den derstädes närvarande leda- mot, som de flesta riksdagar be- vistat, och, der två eller flere leda- möter i lika många riksdagar del- tagit, den af dem, som är till lef- nadsåren äldst.

*Angående
ändrad
lydelse af
§49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

staten utöfver de ordinarie inkomsterna erfordrar; men om Riksdagen urtima är, kungöres för densamma anledningen till dess sammankallande och aflemnas de förslag och framställningar, hvilka skola blifva föremål för kamrarnas öfverläggningar; Konungen dock obetaget att sedermera äfven andra förslag framställa.

Då Konungen, på sätt nu är sagdt, riksdag öppnat, framföre vid samma tillfälle kamrarnes talmän till Konungen i kamrarnes namn deras undersåtliga vördnad.

§ 37.

1. Å hvarje lagtima riksdag skola inom *sex* dagar efter dess öppnande tillsättas: ett konstitutionsutskott, ett statsutskott, ett bevillningsutskott, ett bankoutskott samt ett lagutskott. Dessa Riksdagens ständiga utskott skola bestå: konstitutionsutskottet af tjugo, statsutskottet af tjugofyra, bevillningsutskottet af tjugo, bankoutskottet af sexton och lagutskottet af sexton ledamöter, hvilka hvardera kammaren till halfva antalet inom sig väljer antingen omedelbart eller, om kammaren så beslutar, genom elektor; ankommande på kamrarnes sammanstående beslut att, när sådant finnes vara af nöden, tillsätta särskildt utskott för upptagande af fråga, som tillhör ständigt utskotts behandling, så ock att, derest utskott anmäler behof af förstärkning i ledamöternas antal, sådant bevilja.

§ 45.

Alla utskott skola inom *två* dagar från den, då de blifvit utsedda, sammanträda. De böra, så fort sig göra låter, afgifva de yttranden, som på dem ankomma.

Har ledamot af utskott tre gånger å rad, utan laga förfall, från utskottets sammanträden sig afhållit, bör ordföranden hos vederbörande kammare sådant anmäla, på det annan ledamot i utskottet må i föreskrifven ordning inväljas.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts af herrar *Ljungman, Vahlin* och *Elowson*.

Beträffande sättet för föredragningen af ifrågavarande ärende hemställde herr talmannen, att hvarje § i utskottets förslag måtte få föredragas hvar för sig och sedermera ingressen till utskottets hemställan, med öppen lemnad rätt för dem, som sådant önskade, att redan vid föredragningen af den i förslaget först förekommande paragrafen yttra sig öfver förslaget i dess helhet.

Denna herr talmannens hemställan bifölls.

I följd häraf föredrogs nu till en början utskottets förslag till lydelse af § 49 regeringsformen; hvarefter ordet lemnades till

Herr friherre von Schwerin, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Då jag väckte den motion, som bär n:o 72, får jag erkänna, att jag icke hyste stora förhoppningar om, att motionen skulle blifva antagen, åtminstone icke i dess helhet. Det var två saker, som jag egentligen ville hafva fram dervid. Den ena var det alltmär kända behovet af, att Riksdagen något tidigare än nu sker afslutades. Det har ju händt åtskilliga gånger, att Riksdagen måst vara samlad till slutet af maj, och det har mer och mer försports, att detta är förenadt med flera olägenheter. Vidare önskade jag att få fram något, som saknas i nu gällande riksdagsordning, nemligen rätt för svenska Riksdagen att kunna ajournera sig i sin helhet eller till viss del, en rättighet, hvilken, såsom herrarne veta, finnes i åtskilliga konstitutioner utomlands. Jag tror, att det vid flera tillfällen kunde vara nyttigt, att denna rätt äfven funnes i Sveriges grundlagar. Särskildt kan man tänka sig, att det kan inträffa sådana förhållanden under pågående riksdag, att det skulle vara lämpligt, om Riksdagen på en eller annan väg kunde ajournera sig helt eller delvis, men, såsom det nu är, finnes därför ingen möjlighet.

Jag skulle vara frestad försöka att i någon mån kritisera den kritik af min motion, som utskottet gjort. Utskottet har i temligen snäfv ordalag affärdat motionen. På ett ställe säger utskottet till exempel, att jag icke tillräckligt motiverat de rubbningar af bestående förhållanden, jag föreslagit, och på ett annat ställe, att mitt förslag hvilat på helt och hållet oriktig grund. Ja, det kan ju så tyckas, men besynnerligt är det, att utskottet strax derefter åtminstone delvis gifver mig rätt.

Utskottet säger vidare, att det icke kan vara riktigt, att Riksdagens sammanträde skall rätta sig efter revisioner och bolagsstämmor. Men, mine herrar, det är icke så oviktigt, om större delen af svenska Riksdagens ledamöter äro upptagna af angelägna ärenden hvar och en i sin hemort. I april och maj försiggå, såsom herrarne veta, viktiga kommunalstämmor, val till landstingsmän, till taxeringsnämnder och bevillningsberedningen. Alla hafva sina sammanträden på våren. Vidare vet en hvar, som har att göra med större affärer, att bolagsstämmor och revisioner hållas vid denna tid och att hela afslutningen af förra årets räkenskaper då bruka göras upp, för att icke tala om de stora och viktiga jordbruksintressen, som större delen af Riksdagens ledamöter ännu representerar. Men man kan ju icke begära allt, och jag är tacksam, att konstitutionsutskottet i någon mån gått de uttalade önskningsmålen till mötes.

Utskottet har särskildt fäst sig vid, att den föreslagna ändringen af tiden för Riksdagens sammanträden skulle föranleda rubbning i budgetsåret. Ja, i motionen påpekar jag, att detta kan blifva en följd af min motion, ehuru icke en nödvändig, och jag för min del inser icke, att det skulle medföra så ofantliga olägenheter, om budgetsåret ändrades. Tvärtom har jag hört mycket framstående auktoriteter säga, att det kunde vara förständigt, om vi stälde vårt budgetsår på den

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts)

1 juli såsom i många andra länder. Jag skall be att få påpeka, att räkenskaperna öfver bränvinsmedlen borde årligen afslutas, då man kommer in på sommaren. Likaså är förhållandet med den år för år allt viktigare blifna hvitbetssockeraccisen. Hvitbetssockerkampanjen börjar nemligen på hösten och slutar på våren. Således ges det åtskilliga skäl, som tala för att sätta budgetsåret till den 1 juli. Om budgetsåret begynte den 1 juli, skulle vederbörande hafva grundlig tid på sig att bereda den nya budgeten.

Statsrådet och chefen för finansdepartementet påpekade under debatten i Första Kammaren, att redan nu vore tiden för uppgörande af budgeten knappt tillmätt, då det skulle ske mellan den 31 december och den 15 januari, och framhöll, att om nu Riksdagen hädanefter skulle sammanträda den 8 januari, blefve tiden ännu kortare, och han tyckte det vore ledsamt, att sådant tvångsarbete skulle under julen påläggas.

För min del tror jag icke, att det är så farligt med detta »tvångsarbete», allra helst som större delen af arbetet göres upp förut.

Jag skall emellertid icke försöka det omöjliga genom att yrka bifall till min motion, utan vill endast yrka bifall till utskottets beslut i dess helhet.

Vidare anförde:

Herr Elowson: Herr talman! Den af motionären gjorda framställningen angående sådan ändring i grundlagen, hvarigenom Riksdagens verksamhet skulle förläggas till två skilda tider, är tvifvelsutan till sin grundtanke riktig, och många ändamålsenliga anordningar kunna deraf härledas. De detaljanordningar, som motionären föreslagit, torde deremot icke vara så synnerligen ändamålsenliga. Icke heller tror jag, att det förslag, som utskottet framlagt i den nu först föredragna paragrafen, nemligen angående tillbakaflyttande af tiden för riksdagens början från den 15 till den 8 januari, är synnerligen ändamålsenligt.

Först och främst med afseende å motionärens framställning derom, att riksdagen skulle börja den 1 november, torde detta, såsom han också nämnt, nödvändiggöra ändringar i budgets- eller räkenskapsåret. Det torde ock derjemte välla olägenheter att hafva samma riksdag fördelad på två kalenderår. Men deraf följer alldeles icke, att det icke skulle vara ändamålsenligt, att Riksdagens verksamhet fördelades på två terminer. Om Riksdagen arbetade t. ex. tre månader under vintern och en månad under hösten med mellanliggande sommarferier, kunde ju denna fördelning af riksdagsarbetet vara lämplig. Men ett förslag härom skulle nödvändiggöra många andra förändringar i grundlagarne, synnerligast med afseende på tiden för riksdagsmannavalen.

Hvad nu särskildt beträffar tillbakaflyttningen af riksdagens början från den 15 till den 8 januari, så tror jag, att en sådan anordning

icke skulle vara ändamålsenlig. Riksdagsordningen håller strängt på den grundsatsen, att vid riksdagens öppnande Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof skall till Riksdagen öfverlemnas. Bibehåller man nu räkenskapsåret, så att det afslutades den 31 december, och Kongl. Maj:t skall låta uppgöra statsregleringspropositionen under tiden från den 31 december till den 8 januari, så är det uppenbart, att de siffror, som skulle ingå i statsregleringspropositionen, icke blefve synnerligen tillförlitliga, och särskildt i fråga om bankovinsten är det lätt att inse, huru pass tillförlitliga uppgifter man skulle hinna att meddela om den.

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksgags-
ordningen.
(Forts.)*

Det är således enligt mitt förmenande icke synnerligen lämpligt att bereda regeringen den svårighet, som blefve en följd deraf, att statsverkspropositionen skulle göras färdig på så kort tid, som vore nödvändigt, om man bibehölle det nuvarande räkenskapsåret. Men en dylik anordning skulle dessutom medföra en olägenhet för riksdagsmännen sjelfva. Om riksdagen skall börja den 8 januari och om, såsom det längre fram föreslås, äfven tiden för utskottsvalen skall ändras, så är det ju naturligt, att de ledande männen vilja vara på riksdagsorten åtminstone en dag före riksdagens början och således sist den 7 januari. Då nu trettondedag jul infaller den 6 januari, så kommer riksdagens början allt för nära jul, och detta föranleder till obehag och otrefnad för riksdagsmännen.

Dessutom är det icke så säkert, att man genom att börja riksdagen på en tid, som är mindre lämplig, vinner igen någon nämnvärd tid i slutet på riksdagen i maj. Jag är fullt ense med dem, som förmena, att det vid riksdagens slut råder en alltför stor brådska, som kanske härleder sig icke blott derifrån, att man då befinner sig vid riksdagens slut, men måhända äfven beror derpå, att man då är inne i maj månad. Jag tror, att man icke skulle få riksdagen afslutad åtta dagar tidigare i maj, derför att man började åtta dagar tidigare i januari.

Då jag således anser, att detta förslag skulle blifva betungande för regeringen, lända till obehag för riksdagsmännen sjelfva och icke medföra de fördelar, som dermed äro afsedda, skall jag yrka afslag å den nu föredragna punkten, i förhoppning att en motion i samma syfte som friherre von Schwerins förslag måtte framläggas vid en kommande riksdag, så att man här i Sverige, såsom redan sker i flere andra länder, får riksdagsarbetet fördeladt på två skilda perioder och icke behöfver hålla på långt fram i maj. Riksdagen kunde ju, såsom jag förut nämnt, arbeta dels under vintern t. ex. tre månader, dels under hösten samma år så lång tid, som för afslutningen erfordrades. Häraf måste emellertid åtskilliga ändringar i grundlagarne blifva en följd.

Jag skall be att få yttra mig vidare vid föredragningen af de följande paragraferna, men anhåller att för närvarande få yrka afslag å utskottets hemställan i fråga om den nu föredragna paragrafen.

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1.
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Eklund från Norrköping: Jag skall i motsats till den föregående talaren be att få i korthet yrka bifall till utskottets förslag i den nu föreliggande punkten.

Klagan — och detta en ganska befogad sådan — öfver den långsamhet, som i föld af grundlagens stadganden utmärker Riksdagens arbeten vid dess början, och det slöseri med tid, som sålunda förekommer, har under de förfutna åren varit ganska allmän. Det bemödande att afhjelpa missförhållandet, som finnes uttryckt i utskottets hemställan, synes mig därför vara välbetänkt, och det förslag, som här föreligger, tillfredsställande. Jag har icke funnit mig öfvertygad om motsatsen af den föregående talarens anförande, och jag skall därför, såsom sagdt, yrka bifall till förslaget.

I allmänhet är det icke lätt för de båda kamrarna att ena sig om konstitutionella frågor, men här föreligger verkligen en dylik, deri enighet borde kunna så att säga falla af sig sjelf. Detta är icke någon högpolitisk, icke någon för dagen spännande eller sensationel fråga, men den är dock af ganska stor betydelse. Jag förmodar, att Andra Kammaren icke vill förspilla det tillfälle, som nu föreligger, att genom antagande af detta förslag gemensamt med Första Kammaren utföra ett fruktbringande reformarbete.

På grund af dessa skäl yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson: Den väsentligaste anmärkningen, som kan göras i denna punkt, är den, som vid debatten i Första Kammaren framställdes af statsrådet och chefen för finansdepartementet, nemligen att regeringen får bra liten tid på sig för att uppgöra statsregleringen, men, efter hvad jag funnit, uttalade sig icke ens finansministern bestämdt mot detta förslag, utan förklarade att det nog möjligen låte sig genomföra. Vill man verkligen nå det mål, dit motionären och äfven de, som yrkat afslag å utskottets hemställan, syfta, nemligen att vinna tid på våren för riksdagsarbetets afslutning, så måste riksdagen börja något tidigare.

Flertalet af denna kammares ledamöter anse nog att de sista åtta dagarne af den nuvarande riksdagstiden äro så dyrbara, att de för att vinna igen dessa hellre resa hit upp några dagar tidigare.

På dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Wikstén, Anderson* i Hasselbol, *Åkesson* och *Olsson* i Ättersta.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, blef den föredragna § godkänd.

§ 2 riksdagsordningen.

Godkändes.

Herr Elowson begärde ordet och yttrade: Jag hemställer, att herr talmannen måtte framställa proposition till kammaren derom, att §§ 10, 20 och 32 i utskottets förslag, hvilka alla handla om riksdagsmännens fullmagter, må föredragas i ett sammanhang.

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Med bifall till denna hemställan, föredrogos nu i ett sammanhang §§ 10, 20 och 32, hvarefter ordet å nyo lemnades till

Herr Elowson, som anförde: Herr talman! Mot de 2 först upplästa §§ 10 och 20 har jag icke så mycket att anmärka, men deremot så mycket mera mot § 32. I denna paragraf föreligger enligt mitt förmenande en formel brist, som är af den beskaffenhet, att jag ej tror att kammaren bör antaga paragrafen, och då kanske icke heller de båda föregående paragraferna, som nu föredragits. Utskottet har föreslagit den reformeringen i afseende på nu gällande bestämmelser rörande riksdagsmännens fullmagter, att då val egt rum, skall fullmagt ofördröjligen utfärdas i 2 exemplar, af hvilka det ena exemplaret skall öfverlemnas åt den valde, och det andra insändas till justitiedepartementet för att granskas. I afseende på denna granskning föreslår nu utskottet i 32 §, att den skall företagas, innan Riksdagen sammanträder, samt att den skall vara fullbordad sist å dagen före riksdagens början.

Enligt nu gällande grundlag är det föreskrifvet, att när en riksdagsman kommer till riksdagsorten, skall han förete sin fullmagt. Det kan ju inträffa, att en riksdagsman måste väljas under pågående riksdag, och fullmagt för honom utfärdas. Men då kan denna fullmagt icke enligt formuleringen af utskottets förslag blifva föremål för någon grundlagsenlig granskning af chefen för justitiedepartementet, ty det står i förslaget, att granskning skall företagas, *innan* riksdagen sammanträder, och vara fulländad *sist* å dagen före riksdagens början.

I nu gällande riksdagsordning står det i 32 §, att om riksdagsman vid riksdagen »senare sig inställer», skall hans fullmagt granskas »så snart derefter ske kan.» Det är just saknaden af en sådan bestämmelse — som möjliggör granskning af under riksdagens lopp utfärdade fullmagter — som utgör en brist i paragrafens formulering, en brist så stor, att kammaren väl icke gerna kan antaga paragrafen. Jag skall därför, herr talman, anhålla om afslag å de tre nu föredragna paragraferna.

Herr Bengtsson yttrade: För min del kan jag icke finna något hinder för Riksdagen att antaga den nu föreslagna lydelsen af 32 §. Det är föreslaget, att sedan fullmagt blifvit utfärdad i 2 exemplar, af hvilka det ena skall tillställas den valde och det andra insändas till justitiedepartementet, skall granskning företagas, innan riksdagen sammanträder, och vara fullbordad sist å dagen före riksdagens början. Skulle nu ett sådant förhållande inträffa, som den föregående talaren framdrog, att en plats blefve ledig och val af riksdagsman måste före-

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 rege-
rings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

tagas under riksdagens lopp, så finge väl då som annars domhafvanden eller valförrättaren utfärda fullmagt i två exemplar och öfverlemna det ena till den valde samt insända det andra till justitiedepartementet, så att granskning blefve företagen, innan den nyvalde toge sitt inträde i kammaren. Jag kan icke alls inse, att det är något hinder för att så sker, och ej heller att någon särskild bestämmelse i detta fall behöfves, hvadan jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungman: I likhet med herr Elowson kan jag icke vara med om den föreslagna förändrade lydelsen af 32 §, emedan den formella brist, som påpekades, är obestridlig. Det kan icke förnekas, att paragrafen icke är affattad med hänsyn till den möjlighet, att en riksdagsman blir vald så sent, att granskning af hans fullmagt måste ske efter den bestämda tiden. Jag tror för öfrigt, att de förändringar, som här föreslagits, äro ganska oväsentliga och därför böra afslås af kammaren särskildt med hänsyn till 33 och 34 §§ rörande talmans utseende och riksdags öppnande. Jag skall därför i likhet med herr Elowson hemställa om afslag å utskottets hemställan i de nu föredragna paragraferna.

Herr Waldenström: Då det för några dagar sedan här i kammaren diskuterades om requisitionslagen, var det några af kammarens ledamöter i konstitutionsutskottet, som hade hemställt om en förändring i det kongl. förslaget, gående ut derpå, att requisitionsrätten icke skulle få träda i kraft förrän efter utfärdande af riksdagskallelse. När då en ledamot på upsalabänken gjorde samma anmärkning mot detta förslag, som nu gjorts af herr Elowson, eller att det icke stode något i förslaget om huru Kongl. Maj:t skulle bära sig åt, i fall Riksdagen vore samlad, emedan han ju icke under sådana förhållanden kunde utfärda riksdagskallelse, så svarade herr Hedin, att man väl finge antaga, att Kongl. Maj:t hade så mycket sundt förnuft, att han af sig sjelf förstode, att riksdagskallelse icke behöfde utfärdas, när Riksdagen vore samlad. Jag tror också, att man i afsende på den nu föreliggande frågan kan förutsätta samma sunda förnuft hos Kongl. Maj:t som i fråga om requisitionsrätten. Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson: Det förefaller mig egendomligt, att de tvenne talare, som här yrka afslag å den förevarande paragrafen, och hvilka båda äro ledamöter af konstitutionsutskottet, icke framhöllo sina betänkligheter, då frågan var före till behandling i utskottet. Jag för min del anser det vara hvarje ledamots af ett utskott skyldighet att, då ett förslag föreligger, yttra sig om de oegentligheter, som han anser ligga i förslaget. I fall de anmärkingar, som nu framkommit, hade blifvit framställda inom utskottet, hade man möjligen kunnat komma att taga hänsyn till dem. För öfrigt skall jag be att få säga, att jag anser det, som man nu här tvistar om, vara en formsak utan något

värde. Jag instämmer därför med herr Waldenström i hans yrkande om bifall.

Herr Elowson: Med anledning af talarens på geflebänken yttrande skall jag be att få erinra, att det icke är någon analogi mellan hvad som förekom, då frågan om ändrad lydelse af 74 § regeringsformen afhandlades, och hvad som nu föreligger. I förra fallet var det ju klart att, i öfverensstämmelse med hvad som föreskrifves i 63 § regeringsformen om riksdagskallelse, sådan kallelse ej skulle behövas, då Riksdagen redan var samlad. Men här är ju i den föreslagna lydelsen af paragrafen uttryckligen föreskrifvet, att granskningen skall vara fulländad sist å dagen före riksdagens början, och derigenom är en elastisk tolkning af denna paragraf omöjliggjord.

Hvad åter herr Bengtssons yttrande beträffar, så får jag säga, att detsamma förvånar mig ganska mycket, då han mer än väl vet, att jag under hela den tid, då frågan i konstitutionsutskottet behandlades, talade mot densamma. Jag var mot den i dess helhet, liksom jag fortfarande är det, och jag gjorde invändningar mot densamma både i sakligt och formelt hänseende. De förebråelser, han rigtat mot mig, träffa mig således icke alls, då jag inom konstitutionsutskottet frambållit de skäl, jag ansett tala mot den nu föreslagna grundlagsförändringen.

Herr Johnsson i Bollnäs: Hvad angår den kritik, som herr Elowson framställt mot utskottets förslag till lydelse af § 32 riksdagsordningen, så synes det mig, som om denna lika mycket träffar de nuvarande bestämmelserna i samma paragraf som den föreslagna. I den nuvarande lydelsen af paragrafen heter det, att riksdagsman skall samma dag, då riksdag sammanträder, för granskning förete sin fullmagt inför chefen för justitiedepartementet samt att fullmagten skall vara granskad inom tre dagar. Om fullmagten skall lemnas för granskning den dag riksdagen sammanträder, eller om den skall insändas till justitiedepartementet, på det att granskningen skall kunna vara fulländad sist å dagen före riksdagens början, läser i sak blifva enahanda. Jag tror för öfrigt, att den anmärkning herr Elowson i detta hänseende gjort icke exklusivt och under alla förhållanden träffar sjelfva bestämmelsen om tiden, då fullmagtsgranskningen skall vara avslutad. Ty det är ju uppenbart och får väl underförstås, att, om en riksdagsman väljes under riksdagens lopp, denne äfven efter detta förslag har att uppvisa sin fullmagt till granskning — så snart detta kan ske, således jemväl efter riksdagens början. Det är således gifvet, att ifrågavarande bestämmelse icke kan afse andra val än de, som förrättas i så god tid, att fullmagterna hinna till justitiedepartementet för granskning inkomma, innan riksdag tagit sin början.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

*Angående
ändrad
lydelse af
§49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Ljungman: Jag skall be att få hänvisa såväl den siste talaren som äfven de föregående talarne, som yttrat sig i samma riktning som han, till hvad vår nuvarande grundlag säger i fråga om fullmagsgranskning. Sedan det framhållits att riksdagsman skall, första gången han efter valet till riksdag sig inställer, inför chefen för justitiedepartementet eller den Konungen i hans ställe förordnar sin fullmakt till granskning uppvisa å den dag, riksdagen sammanträder, tillägges det: »eller, om riksdagsman senare sig inställer, så snart derefter ske kan». Der finnes således en särskild bestämmelse om huru med fullmagsgranskningen skulle förfaras, då riksdagsman icke vid riksdagens början inställer sig. En liknande bestämmelse som denna borde finnas i den af utskottet föreslagna lydelsen till § 32 riksdagsordningen för det fall, att fullmakt icke hinner fram så tidigt, att granskning kan ske sist å dagen före riksdagens början.

Vid behandlingen inom utskottet af nämnda paragraf var det en ganska långvarig diskussion om densamma. De, som voro mot förslaget, anförde härför mycket talande skäl. Men jag har aldrig förr än i dag hört, att det är den besegrade partens skyldighet att formulera ett förslag, som den segrande parten lyckas få fram. Det bör väl vara dens skyldighet, som får igenom ett förslag, att sjelf formulera det och icke motpartens.

Ett särskildt skäl, hvarför jag är motståndare till utskottets nu föreslagna lydelse af § 32 riksdagsordningen, är, att denna lydelse står i strid med det beslut, kammaren förut fattat i fråga om talmans och vice talmans utnämning. Kammaren har nemligen 3 år å rad beslutit, att kammaren sjelf skall välja talman och två vice talmän. Blifver ett sådant beslut i framtiden grundlag, då är den nu föreslagna ändringen ändamålslös. Ty herrarne kunna väl inse, att man icke kan välja talman och vice talmän första dagen, då riksdagen sammanträder, utan att detta i bästa fall låter sig göra först på andra eller tredje dagen, och då vore vinsten af den nu föreslagna förändringen ingen. Detta är ock hufvudskälet, hvarför jag icke kan vara med om utskottets nu föreliggande förslag. I öfverensstämmelse med denna uppfattning skall jag be att få yrka afslag å detsamma.

Herr Hedin: Herr talman! Om en gång den dagen kommer — och det gör den väl — att kamrarne eller åtminstone denna kammare blifver berättigad att sjelf utse talman och vice talman, så blir väl icke den förändring i grundlagen, som nu är ifrågasatt, derigenom ändamålslös eller värdelös. Nyttan — stor eller liten — står väl kvar ändå. Endast den olägenheten har man, att man då får skriva om de paragrafer, som handla om talmans och vice talmans utnämning, men den olägenheten antager jag, att kammaren gerna skall underkasta sig för att vinna detta ändamål.

Hvad nu tvistefrågan angår, kan jag mycket gerna medgifva, att, om man anser formens stränghet fordra, att i en grundlagsparagraf

skrifves tydligt och klart, äfven sådant, som är så sjelfklart, att ingen tvist kan uppstå derom, huru man i praxis skall gå till väga, då är det en brist, hvad som här blifvit af herr Elowson och vice ordföranden i konstitutionsutskottet påpekadt. Men denna brist är i mina ögon i praktiskt hänseende betydelselös. Hufvudsaken anser jag vara bestämmelsen i § 20 om fullmagts utfärdande i två exemplar, deraf det ena skall ofördröjligen insändas till justitiedepartementet och det andra ofördröjligen öfverlemnas till den valde. Sedan måtte det väl vara något, som faller af sig sjelft, att bestämmelsen i § 32 gäller om det regelbundna förhållandet. Undantagsförhållandet är så enkelt, att icke någon särskild bestämmelse derom behöfver i grundlagen intagas.

Jag återkommer till frågan om talmans och vice talmans utnämning. Icke lär man väl kunna säga, att detta utskottets förslag står i strid med hvad kammaren beslutat såväl i år som de två närmast föregående åren i afseende på talmansfrågan. Icke lär väl detta utskottets förslag, om det blifver lag, på något sätt hindra lösningen af talmansfrågan i den rigtning, denna kammare önskar den löst. Om så vore förhållandet, skulle jag vara med om att yrka afslag på detsamma. Men det är tydligt och klart, att i ingen mån omintetgöres, förhindras eller försvåras lösningen af talmansfrågan, i den rigtning Andra Kammaren eftersträfvat, genom att man nu antager ett förslag, som handlar om en helt annan sak.

Jag anhåller, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungman: Jag vill fästa uppmärksamheten uppå, att ändamålet med de ändringar, som utskottet här föreslagit i vissa paragrafer af riksdagsordningen, är att bespara tid vid riksdagsarbetet. Nu är det föreskrifvet i grundlagen, att riksdag skall öppnas sist å femte söckendagen efter dess början; men vanligen sker öppningen på den tredje eller fjerde dagen efter riksdags början. För att nu bespara tid, har i det nu föreliggande förslaget intagits den bestämmelsen, att riksdags öppnande skall ega rum å andra söckendagen efter riksdags början. Man skulle således i regel vinna en till två dagar, men detta endast under förutsättning, att man erhåller talman och vice talman första dagen, ty riksdag kan icke öppnas förrän talman utnämns eller valts. Herrarne torde därför inse, att, om kammaren sjelf skall välja talman och vice talman och detta icke kan ske på första dagen riksdagen sammanträder, vinsten af att antaga nu föreliggande förslag blifver ingen, och ändamålet med grundlagsförändringen bortfaller således. Det är derpå saken hänger. Jag inser mycket väl, att om man i framtiden får sin önskan genomdrifven i afseende å sättet för talmans och vice talmans tillsättande, då kan man ändra §§ 33 och 34 i riksdagsordningen. Men då har man också strukit bort den fördel, som man nu anser sig kunna vinna med den ifrågasatta grundlagsändringen.

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 rege-
rings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1,
§§ 33, 34
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.*

(Forts.)

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 rege-
rings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
32 mom. 1.
§§ 33, 34.
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Elowson: Jag förundrar mig verkligen öfver, att den ärade talaren på stockholmsbänken, som nyss hade ordet, vill vara med om att föreslå en grundlagsparagraf, om hvilken man kan säga, att hvad som i den paragrafen skall tolkas icke står med ord uttryckt, utan man blir tvungen att företaga en tolkning vid sidan af densamma. Om det finnes en så bristfälligt skriven paragraf i grundlagen förut, måste man måhända nöja sig dermed, men jag kan för min del icke finna något det ringaste skäl för att med öppna ögon *införa* i grundlagen en bristfällig bestämmelse, ty detta kan ju hafva ganska vådliga följder i framtiden, låt vara att den sak, som nu föreligger, icke i afseende på realiteten är af någon synnerligt stor betydelse.

Men genom hvad jag förut framhållit, är det ju visadt, att enligt den föreslagna lydelsen af stadgandet någon granskning af en t. ex. i mars månad vald riksdagsmans fullmakt näppeligen kan af justitie-ministern i grundlagsenlig ordning företagas. Huruvida det ligger någon betydelse i en sådan granskning, må herrarne sjelfva afgöra, men jag kan för min del icke vara med om, att Andra Kammaren besluter en i formelt hänseende så bristfällig paragraf, som utskottets förslag till § 32 riksdagsordningen, i synnerhet sedan uppmärksamheten blifvit derpå fäst.

Jag fortfar att yrka afslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på godkännande af de ifrågavarande paragraferna och *dels* på afslag å desamma; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller konstitutionsutskottets föreliggande förslag till ändrad lydelse af §§ 10, 20 och 32 riksdagsordningen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda förslag af kammaren afslaget.

Omröstningen visade 127 ja mot 66 nej; hvadan kammaren fattat sitt beslut i enlighet med ja-propositionens innehåll.

§§ 33 och 34.

Godkändes.

Beträffande § 37, som härefter föredrogs, anförde:

Herr Ljungman: Beträffande denna § skall jag be att få påpeka, att här föreslagits en grundlagsförändring, som icke är af något behof påkallad. Det har icke visat sig, att man har den allra ringaste olägenhet af nu gällande grundlagsbestämmelse, och icke heller, att den föreslagna skulle medföra den allra minsta fördel. Det enda, man kan säga och utskottet kunnat säga, är, att den föreslagna ändringen icke skulle medföra någon olägenhet, men jag anser ett sådant skäl vara alldeles för svagt för att ändra en grundlagsbestämmelse.

Såsom bekant, ha talmännen alltid utsatt utskottsvalen så tidigt, som bekvämligen låtit sig göra, och det har alltid skett inom 6 dagar, trots att det är medgifvet, enligt nuvarande grundlagsbud, att för dessa val utsätta tiden så sent som inom åtta dagar efter riksdagens öppnande. Under sådana förhållanden kan jag icke finna något skäl att föreslå en sådan grundlagsändring som den här föreliggande, då grundlagen uttryckligen bestämmer, att de ändringar, som föreslås, skola vara högst nödiga och nyttiga. — Jag yrkar därför afslag å denna paragraf.

Herr Elowson: Den nu föreslagna förändringen synes mig gå ut derpå, att Riksdagen skulle onödigtvis inskränka sin egen frihet eller binda händerna på sig sjelf. Den föreslagna inskränkningen uti tiden för utskottens tillsättande från 8 till 6 dagar anser jag icke vara af något behof påkallad, då ju erfarenheten visat, att Riksdagen begagnat tiden så väl, att tillsättandet af utskotten vanligen skett på fjärde dagen och undantagsvis så sent som på sjette dagen. Således lär den föreslagna förändringen icke vara af något behof påkallad; men det skulle kunna inträffa, att en inskränkning uti tiden blefve till skada. Särskildt torde detta kunna inträffa vid början af en treårsperiod, kanske icke så mycket med afseende å tillsättande af ordinarie ledamöter, som icke fast mer vid tillsättande af suppleanter inom utskotten. Dessa suppleantval äro nemligen i början af en period icke af någon ringa betydelse, ty i allmänhet torde man kunna antaga, att de riksdagsmän, som insättas såsom suppleanter i ett utskott, äro i och med detsamma designerade till att i en framtid blifva ordinarie ledamöter.

Enligt min tanke ligger en synnerligen stor betydelse uti utskottsvalen, så som vår svenska Riksdag arbetar, och mig synes, att det icke förefinnes någon anledning till att Riksdagen sjelfmant skulle begränsa den tid, inom hvilken dessa val skola försiggå. Hade något missbruk eller något dröjsmål med afseende å dessa val egt rum, kunde man anse en restriktion behöfelig, men då friheten icke på något sätt missbrukats, synes mig vara allt skäl att bibehålla nuvarande grundlagsbestämmelse. Jag anhåller därför, herr talman, om afslag å utskottets hemställan rörande denna paragraf.

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 rege-
rings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
§ 32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 rege-
rings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
§ 32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Bengtsson: Såsom skäl för afslag å den föredragna punkten hafva föregående talare anført, att något missbruk hittills icke egt rum, utan att utskotten blifvit tillsatta inom den af utskottet här föreslagna tid. Ja, detta är visserligen sant. Och jag medgifver, att detta i vissa fall äfven kan vara ett bevis för deras påstående, men då bör väl det också vara ett bevis för, att man *kan* införa en sådan ändring uti grundlagen. Och jag tror för min del, att för hvar och en, som känner till förhållandena, behöfver man icke framdraga några skäl för att man *kan* göra detta, ty hvarje ledamot uti denna kammare bör alltför väl känna till, att man mycket väl på den af utskottet föreslagna tid *kan* tillsätta utskotten. Jag kan för min del icke inse, hvarför man icke skulle kunna införa en dylik bestämmelse uti det här föreliggande förslaget, då man erkänner, att det mycket väl kan låta sig göra. Det är visserligen sant, att man kan tänka sig, att det fortfarande skall tillgå på samma sätt, eller att utskotten tillsättas så fort som möjligt, men det kan ju också hända, att de personer, som hafva detta bestyr om hand, nemligen att bestämma tiden för utskottsvalen, i en framtid komma att söla på tiden. Jag kan icke finna, att de öfrige ledamöterna inom Riksdagen af sådan anledning skola behöfva förnöta sin tid med att gå fåfånga, då man är öfvertygad om och erfarenheten visat, att man mycket väl kan tillsätta utskotten på den af utskottet föreslagna tid.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ljungman: Ja, då man skall vidtaga en ändring uti grundlagen, skall väl ändringen vara påkallad af något som helst behof. Det är väl icke tillräckligt, att en grundlagsändring kan gå för sig. Det gifves väl icke en enda § uti grundlagen, som icke kan ändras, men, för att ändringen skall verkställas, måste den vara nödvändig och nyttig. Här är icke visadt och kan icke bevisas, att en sådan ändring som den föreslagna är nödvändig och nyttig, och någon tidsvinst uppstår alldeles icke genom densamma. Det har icke visats och kan icke bevisas, att man genom ändringen skulle vinna något i tid. Hvarför skall man då vidtaga denna ändring?

Efter det öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen gifvit propositioner enligt de gjorda yrkandena, godkändes paragrafen.

§ 45.

Herr Elowson yttrade: Hafva ändringarna uti de föregående paragraferna varit obehöfliga, så lærer man väl kunna säga detsamma i ännu högre grad beträffande den nu föredragna paragrafen, ty det lærer väl icke finnas något exempel uppå, att icke talmännen samman kallat de ordinarie utskotten till deras första sammanträden å nästa söckendag efter valen.

Då man på detta sätt föreslår den ena onödiga grundlagsförändringen efter den andra, fruktar jag för min del, att grundlagens helgd kommer att lida skada. Jag har velat uttala detta, emedan jag anser, att här är fråga om en grundlagsändring, som är alldeles obehöflig.

*Angående
ändrad
lydelse af
§ 49 regerings-
formen samt
§§ 2, 10, 20,
§ 32 mom. 1,
§§ 33, 34,
37 mom. 1 och
§ 45 riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Herr Wikstén: Då nu förslaget så när som på sista paragrafen blifvit af kammaren antaget, och då samma förslag är af Första Kammaren godkänt, synes det väl icke vara skäl att afslå denna paragraf, hvarför jag tager mig friheten att yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Vidare anfördes icke. Paragrafen godkändes.

Ingressen godkändes jemväl.

§ 5.

Föredrogs och bifölls statsutskottets memorial n:o 58, med förslag till sammanjemkning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtelse af rätt till bearbetande af apatitförekomster.

§ 6.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm m. m.

*Angående
disposition af
inflytande
köpeskilling
för kronan
tillhörig
mark i kvar-
teren Edel-
man mindre
och Krabaten
i Stockholm
m. m.*

Under åberopande af bifogadt protokoll öfver finansärenden för den 24 februari innevarande år, hade Kongl. Maj:t i en samma dag till Riksdagen aflåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition (n:o 30) föreslagit Riksdagen att medgifva:

att till Stockholms stad måtte på de i stadsfullmäktiges i Stockholm skrifvelse till Kongl. Maj:t den 26 januari 1891 närmare angifna vilkor få för utvidgning af Skeppare-, Kaptens- och Grefgatorna under eganderätt öfverlåtas den i kvarteren Edelman mindre och Krabaten belägna, kronan tillhöriga mark, som i skrifvelsen till dylik upplåtelse ifrågasatts;

att, derest vid auktion, som jemlikt 1875 års Riksdags beslut skulle förrättas för försäljning af de tomter, i hvilka kronans ifrågasvarande egendommar blifvit styckade, antagligt anbud å sådan tomt icke erhöles, tomten måtte i den ordning, Kongl. Maj:t pröfvade lämpligt bestämma, under hand föryttras;

att inflytande köpeskillingar för omförmälda tomter måtte levereras till statskontoret för att derstädes förvaltas och förräntas

Angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabatan i Stockholm m. m.
(Forts.)

såsom en särskild »fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden», att af Kongl. Maj:t, efter inhemtande i hvarje fall af Riksdagens medgifvande, för sagda ändamål disponeras; samt att Riksdagen till utgående från nämnda fond, i den mån medel derstädes blefve tillgängliga, måtte anvisa ett belopp af 73,000 kronor till restaurering utvändigt, i öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och kostnadsförslag, af det s. k. gamla kungshuset.

Med anledning häraf hemstälde utskottet under *punkten 1*:

»att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förslag i denna del, må medgifva:

att till Stockholms stad må på de i stadsfullmäktiges i Stockholm skrifvelse den 26 januari 1891 närmare angifna villkor få för utvidgning af Skeppare-, Kaptens- och Grefgatorna under eganderätt öfverlåtas den i kvarteren Edelman mindre och Krabatan belägna, kronan tillhöriga mark, som i skrifvelsen till dylik upplåtelse ifrågasättes;

att, derest vid auktion, som jemlikt 1875 års Riksdags beslut förrättas för försäljning af de tomter, i hvilka kronans ifrågavarande egendomar blifvit styckade, antagligt anbud å sådan tomt icke erhålles, tomten må i den ordning, Kongl. Maj:t pröfvar lämpligt bestämma, under hand föryttras; och

att inflytande köpeskillingar för omförmälda tomter må inlevereras till statskontoret för att derstädes förvaltas och förräntas såsom en särskild »fond för anordnande af lokaler för statens embetsverk i hufvudstaden», att af Kongl. Maj:t, efter inhemtande i hvarje fall af Riksdagens medgifvande, för sagda ändamål disponeras».

Emot denna utskottets hemställan hade reservation anmälts af herr *Andersson* i Högkil.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Lasse Jönsson: Genom något förbiseende har min reservation icke kommit med vid detta betänkande, oaktadt jag i statsutskottet bekämpade den kongl. propositionen och anmälde reservationen. Jag finner af detta förslag, att Kongl. Maj:t skulle vara litet för mycket tillmötesgående mot stadsfullmäktiges begäran i afseende på fritt upplåtande af mark till det ökade gatuutrymme, som det här är fråga om. Det är visserligen sant att, då staten önskat försälja delar af garestomterna, staten upplåtit tomtdelar till gator, men då har det varit fråga om nya gator genom nya kvarter, hvarigenom tomterna skulle få ökad värde. Här är det deremot fråga om att lemna mark till ökad bredd på förut befintliga gator, hvilket skulle vara till högst obetydlig fördel för staten, synnerligast som de mest dyrbara tomterna äro belägna utmed allmänna strandvägen, och de andra gatorna, såsom Styrmansgatan och Gref-

gatan icke kunna vara i behof af så stor bredd, som här föreslagits. Det är icke nog med, att staten skall fritt upplåta dessa gatudelar, som här föreslagits, utan den skall också åtaga sig att fylla dem och sedermera med tuktad sten belägga desamma. Då det är fråga om enskilda tomtigare, kommer icke sådant i fråga, utan då får staden inköpa tomterna eller på annat sätt göra sig dessa gatudelar tillgängliga. Så att jag anser, att härvidlag har litet för mycket tillmötesgående skett. Jag tillåter mig därför att yrka afslag på detta förslag.

Dessa tomter är det ett annat märkvärdigt förhållande med. Då år 1875 Riksdagen beslöt att uppföra det nya veterinärinstitutet, så skedde det under uttryckligt förbehåll eller beslut, att så fort dessa veterinärbyggnader voro färdiga, skulle ifrågavarande tomter å offentlig auktion försälas. Dessa veterinärbyggnader voro färdiga 1880; och Kongl. Maj:t befalde då öfverintendentsembetet att vidtaga åtgärder för tomternas försäljande. Men dåvarande öfverintendenten var ordförande i en komité, som hade att uppsöka plats för en industribyggnad; och han gick in till Kongl. Maj:t med begäran att få detta kongl. bref upphäfdt. Detta lyckades honom, så att år 1881 gaf Kongl. Maj:t befallning, att dessa tomters försäljning skulle tills vidare uppskjutas. År 1887 kom Kongl. Maj:t in med en proposition till Riksdagen om upplåtande af en af dessa tomter i kvarteret Edelman mindre till byggnadstomt för ett elementarläroverk. Men detta Kongl. Maj:ts förslag afslogs af Riksdagen, och sedan hafva dessa tomter, utan att det minsta gjorts för att bringa Riksdagens föreskrifter till efterrättelse, legat i oanvändbart skick oförsälda. Detta har emellertid skett i en gången tid, så att det icke kan hjälpas. Men att nu, då tomterna äro uppmätta till försäljning, staten skulle vara, om jag så får säga, så beskedlig att lemna mark till dessa gatuutvidgningar utan ersättning, det kan jag icke vara med om, och jag anser dessutom, att hela åtgärden endast skulle till en obetydlig del förhöja försäljningsvärdet. Härtill kommer, att, om man undantager en del af Grefgatan, vid de båda andra gatorna statens tomter endast äro belägna på den ena sidan och följaktligen, om det blir någon vinst af gatuutvidgningen, skulle denna komma äfven dem, som hafva tomter vid andra sidan gatan, till del. Så att huru jag än betraktar saken, anser jag, att detta förslag kan afvisas, och att tomterna lika väl kunna försälas utan det minsta hinder. Ty de gator, som finnas der, äro redan förut tillräckligt breda för att möjliggöra dessa tomters försäljning med fördel.

Det är också en annan sak, som jag här vid lag icke kan undgå att tänka på, nemligen att, då i andra fall Riksdagen så många månger visat eftergifvenhet för Stockholms stad, tycker jag det är litet smärtsamt, att det i afseende på Helgeandsholmen ser ut som om Stockholms stad skulle göra hvad den kunde för att hindra Riksdagen att utföra ett beslut, som är lagligen fattadt, och detta med hjälp af sådana medel, som jag tycker se litet märkvärdiga ut. Skall

Angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm m. m.
(Forts.)

Angående disposition af inflytande köpeskillning för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm m. m.
(Forts.)

nu staten fortfara med sin eftergifvenhet, så tycker jag det icke passar i stycket, utan jag anser, att om ena parten tredskas, så bör den andra icke lemna sin fördel, utan att få någon ersättning i stället.

På dessa skäl tager jag mig friheten att yrka afslag på det föredragna betänkandet.

Herr Fjällbäck: Herr talman, mine herrar! Jag begärde ordet med anledning af den föregående talarens yttrande derom, att det skulle vara till fördel för Stockholms stad, att de ifrågavarande gatorna vidgades på bredden. Det är en fullkomlig missuppfattning. Stockholms stad har icke den ringaste fördel af denna sak. Gatorna hafva nu en bredd af 35 à 45 fot. Vid denna bredd tillåtes det icke att bygga mer än högst 3- à 4-våningshus och derigenom få tomterna ett betydligt mindre värde, då icke tomtegarne få bygga 5 våningar. Med anledning häraf ligger fördelen af gatuutvidgningen uteslutande på tomtegarne sida. Om nu icke tomtegarne gratis på detta sätt afstode åt staden dessa remsor, hvarmed gatorna skola ökas på bredden, så skulle tomtegarne sjelfva få lägga ut dessa tomtremsor och inhägnad dem med staket, såsom skett på flera andra ställen. Nu i stället lemna de dem till staden och staden förbinder sig att belägga dessa tomtdelar med huggen sten mot ersättning, och detta finner jag vara alldeles i sin ordning.

Den ärade talaren beklagade sig öfver, att tomtegarne på andra sidan gatan äfven skulle få fördel af denna åtgärd. Ja, det är verkligen beklagligt, att det icke är möjligt att vidga en gata, utan att båda sidorna få fördel deraf, men det är dock icke någon fördel, som Stockholms stad får, utan denna fördel tillfaller tomtegarne. Det är således af dessa andra tomtegarne, som staten skulle försöka utkräfvad den fördel, som den på detta sätt gifver, men jag betviflar, att det är möjligt att utfå någon ersättning af dem. Det är, såsom sagdt, icke alls förhållandet, att detta på något vis är någon angelägen åtgärd från Stockholms stads synpunkt, ty det föreligger icke något behof af att öka utrymmet för trafiken. Gatornas öfre delar skola fortfarande förblifva vid samma bredd; det är endast midt för dessa tomter, som bredden skall ökas, och detta uteslutande i syfte att öka tomternas värde.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag och jag gör det så mycket hellre, som jag kan göra det, utan att det i hela affären finnes något det ringaste lokalintresse för Stockholms stad. Det är endast i statens intresse att förslaget godkännes, enär derigenom tomternas värde ökas.

Herr Persson i Stallerhult: Vid behandlingen af denna kongl. proposition inom utskottet framhöll herr Lasse Jönsson samma skäl för afslag, som han här i kammaren framdragit. Men utskottet ansåg

dem icke för tillfället värda beaktande, utan tillstyrkte den Kongl. propositionen.

Det är visst sant, att staten här afstår en del mark, som man icke får någon ersättning för. Men jag tror verkligen, att, då en stor del tomter komma att utbjudas till försäljning, man också måste afstå dessa tomtremsor till gator. Det går väl icke för sig att med fördel sälja denna stora tomtareal utan att på samma gång få någon utvidgning af de gator, som omsluta arealen, helst en dylik utvidgning icke ingår i stadsplanen. Om man ser i den kongl. propositionen, så finner man, att det är icke mindre än 137,861 qv. fot, som det hela utgör, och att det är 15,861 qv. fot eller omkring 13⁰/₁₀₀, som åtgå till gatorna. Jag tror verkligen, att ett högre pris erhålles för de kvarvarande tomterna derigenom att man får de omgifvande gatorna bredare, såsom ock framhållits af föregående talare.

Hela denna proposition eller åtminstone denna punkt anser jag vara värd all uppmärksamhet. För min del kan jag icke se annat, än att kammaren gjorde klokt i att godkänna den föredragna punkten, och jag tager mig äfven friheten att yrka bifall till densamma.

Herr Walldén: Det förhåller sig verkligen så, som redan blifvit af ett par talare framhållet, att fördelen af den gatutvidgning, hvarom här är fråga, till alldeles öfvervägande del, man kan nästan säga uteslutande är på *statens* sida, då nemligen staten är egare af i frågavarande tomter. Den ifrågasatta gaturegleringen ingår icke i den för hufvudstaden fastställda regleringsplanen. Utvidgningen afser således icke de tre gatorna i deras fortsatta sträckningar, utan skulle komma att inskränka sig till de gatubitar, som ligga omkring och intill de kvarter, hvilka staten nu eger och ämnar indela till tomter, som sedan komma att försäljas såsom privattomter.

Det är alldeles gifvet att tomter, som ligga vid breda och ljusa gator, äro mera begärliga än andra, icke minst därför, att på gatans bredd beror, till hvilken höjd husen få uppföras. Genom utvidgningen skulle alltså de derefter återstående tomtdelarne blifva af större värde samt lättare att försälja. Från Stockholms stads sida har icke heller någon fråga blifvit väckt angående dessa gatudelars utvidgning, utan framställning derom har kommit från staten, hvilken af skäl, som jag nyss nämnt, har intresse af den ifrågasatta gatutvidgningen. Stockholms stad har gått in derpå, men mot villkor, som under dylika förhållanden kunna synas naturliga, nemligen att staten afstår den för gatans utvidgning erforderliga mark och bekostar denna gatudels första iordningsättande, hvarefter staden åtager sig underhållsskyldigheten af dessa gator för all framtid — ett villkor, som väl torde få anses uppväga den ringa fördel, som staden kan erhålla af regleringen. Under sådana förhållanden yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabatens m. m.

(Forts.)

Herr Andersson i Högkil: Min åsigt i denna fråga är, att man icke bör rubba 1875 års riksdagsbeslut att behålla köpe-

Angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren *Edelmann mindre och Krabaten* i Stockholm m. m.

(Forts.)

skillingen vid försäljningen af ifrågavarande tomter skulle inlevereras till riksgäldskontoret samt användas till afbetalning å rikets skuld. Beträffande den delen af det nu föreliggande förslaget, som afser att medlen skulle användas till anskaffande af embetslokaler, så anser jag att Riksdagen bör sättas i tillfälle anvisa dertill nödiga medel efter pröfning i hvarje särskildt fall. Jag kan för min del icke inse, hvilka fördelar, som skulle vinnas genom antagande af i frågavarande förslag. Säkert är åtminstone, att förslaget icke går i den rigtningen, som så ofta framhålles, eller att åstadkomma förenklingar i statsförvaltningen.

På grund af de skäl, jag nu anfört, ber jag att få instämma i herr Lasse Jönssons yrkande om afslag å detta betänkande.

Häruti instämde herr *Ollas A. Ericsson*.

Herr Andersson i Nöbbelöf: I likhet med talaren på skarborgsbänken anser jag förslaget vara af beskaffenhet att vara ganska väl värdt att taga vara på, såsom varande det bästa beslut, hvartill man kan komma i fråga om dessa tomter. Man har visserligen sagt, att det skulle vara till stor fördel för Stockholms stad, om staten skulle till hufvudstaden skänka dessa gatudelar samt derjemte i första hand bekosta desammas beläggande med tuktad sten. Detta må i någon mån vara sant, men jag tror emellertid, att den största fördelen häraf skulle komma att stanna på statens sida. Om man ser på den öfver denna stadsdel upprättade karta, så skall man icke undgå att finna, att derest man fortfarande skulle låta den vid en del af dessa tomter belägna gata förblifva så smal, som den nu är, så skulle tomterna i fråga vid en blifvande försäljning icke få samma värde, som de skulle få i fall gatan utlades till en större bredd; hvilken sistnämnda åtgärd är alldeles nödvändig med afseende å förhoppningen om att kunna på möjligast fördelaktiga vilkor försälja dessa tomter, som ligga emellan de nu befintliga gatorna i dessa kvarter.

Här föreligger för öfrigt alldeles samma förhållande, som förut egt rum beträffande de s. k. gardestomterna, och ingen förändring i vilkoren har i detta fall blifvit gjord.

Dessutom har man sagt, att det icke skulle vara lämpligt att bilda en fond för anskaffande af embetslokaler i hufvudstaden. Ja, derom kunna meningarna vara delade. När köpeskillingen för dessa tomter inflyter i smärre poster, synes det mig vara lämpligare att samla dessa köpeskillingar, som kunna belöpa sig till 5,000 å 10,000 kr. för hvarje gång, än att så obetydliga belopp, som i ringa grad inverka på afbetalningen af rikets skuld, skulle för sådant ändamål till riksgäldskontoret öfverlemnas. Lämpligare synes det mig, som sagdt, vara att samla i hop dessa köpeskillingar, till dess de uppnått ett högre belopp.

Beträffande åter beskaffenheten af de i hufvudstaden befintliga embetslokaler, torde det vara en gifven sak, att man säkerligen inom

en ganska kort tid skall nödgas att ombygga eller reparera desamma. Så t. ex., i fall man får ett nytt riksdagshus, så lärer, derest det nuvarande riksdagshuset och riksgäldskontoret skola apteras till embetslokaler, detta icke kunna försiggå utan ganska betydliga kostnader. Går man vidare till kanslihuset, så är det si och så dermed och det lärer icke dröja lång tid, innan man skall finna sig nödsakad att på ett eller annat sätt omändra detsamma, måhända med ganska väsentliga kostnader.

Vill man vidare se efter huru mycket staten i närvarande stund betalar i hyra för en del embetslokaler, så uppgår jemväl denna hyresersättning till det icke obetydliga beloppet af 43,950 kronor, hvilket belopp skulle i viss mån indragas, derest man genomförde dessa förändringar. Ett annat skäl är jemväl det förhållandet, att Andra Kammaren icke gerna vill att Riksdagen släpper ur sin hand möjligheten att öfvervaka medlens användande för de med dem afsedda ändamål. Om nu detta förslag bifalles, så har Andra Kammaren tillfälle att i hvarje särskildt fall bestämman samt använda medlen på sätt den önskar äfvensom att göra möjliga besparingar, utan att behöfva draga frågan under gemensamma voteringar. Huru man således ser frågan, synes mig detta förslag vara det lämpligaste, och får jag därför för min del yrka bifall till detsamma.

Herr Lasse Jönsson: Jag är alldeles icke förvånad öfver att de, som inom afdelningen utarbetat föreliggande förslag, anse detsamma vara det bästa, som kunnat åstadkommas; men det kan ju finnas personer, som kunna hafva en annan mening om den saken, och för min del är jag af en alldeles motsatt åsigt.

Nu säger den siste talaren, att de ifrågavarande gatorna äro smala. Nej, mine herrar, så är icke förhållandet; ty, de äro åtminstone af den bredd att, på sätt en talare på Stockholmsbänken upplyst, man kan invid desamma få uppföra fyra våningars hus, hvilket ju bevisar, att gatorna icke äro så smala. Vid de nedersta eller södra delarne af kvarteren åt Strandvägen äro gatorna så breda, att man åt den sidan skulle kunna få uppföra huru höga byggnader som helst. Vid början af 1870-talet blef, vid en rättegång mellan Stockholms stad och staten, den förra förklarad skyldig att, i och för trafikledens ordnande, betala hvarje tumsbredd jord vid Strandvägen. Detta prejudikat visar, att staten icke är skyldig att kostnadsfritt aflåta någon tomtedel för gaturegleringen. Nu säger herr Walldén, att det icke är Stockholms stad, utan kronan, som begärt att ifrågavarande tomtbitar skulle upplåtas till gatornas utvidgning. Nej, herr Walldén, det är verkligen stadsfullmäktige, som, på sätt af betänkandet inhemtas, till Kongl. Maj:t aflåtit skrifvelse i ärendet den 26 januari 1891.

Talaren på skaraborgsbänken nämnde åtskilliga siffror, som jag icke riktigt kunde fatta. I den kongl. propositionen omnämnes, att de tomtdelar, som skulle lemnas till Stockholms stad gratis, tillsammans utgöra 1,398 kvadratmeter. Om man skulle värdera dessa tomter

Angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm m. m.
(Forts.)

Angående
disposition af
inflytande
köpeskillning
för kronan
tillhörig
mark i kvar-
teren Edel-
man mindre
och Krabaten
i Stockholm
m. m.
(Forts.)

efter det minsta pris, som de antagligen torde kunna betinga, eller 80 kronor per qvadratmeter, så skulle ifrågavarande areal vara värd öfver 100,000 kronor. Det är således fråga om en icke så liten skänk af staten åt Stockholms stad.

Hur jag än betraktraktar saken, så är jag på det klara med att fortfarande yrka afslag å utskottets betänkande.

Herr Walldén: Ja, naturligtvis, herr Jönsson, ha Stockholms stadsfullmäktige affåtit den omnämnda skrifvelsen till Kongl. Maj:t, men den skrefs till *svår* å den skrifvelse i ämnet, som tillsändts stadsfullmäktige i form af en framställning från statens sida. Stadsfullmäktige hafva i detta sitt svar afgifvit den förklaringen, att de gingo in på den föreslagna ändringen af dessa gator på vilkor, som herrarne känna. Men uppslaget dertill kom från kronans ombud under ärendets behandling inför byggnadsnämnden, dervid ombudet, såsom man äfven finner omförmäldt å sid. 3 i betänkandet, uttalade önskvärdheten af att dessa gator, som hade en oansenlig bredd, blefve utvidgade. Således tror jag mig hafva haft fullkomligt rätt i mitt påstående, att det har varit staten, som tagit initiativet i denna angelägenhet.

Herr vice talmannen Danielson: På de skäl utskottet anfört har jag med min röst bidragit till det slut, hvartill utskottet kommit, och jag kan verkligen icke förstå, hvad de två talarne, som så ifrigt motsätta sig förslaget, egentligen skulle vinna på ett afslag derå. De hafva sjelfve sagt — särskildt yttrades detta af en talare på kristianstads-länsbanken — att staten skulle hafva tillskyndats ganska stora förluster under den tid, som denna försäljning blifvit fördröjd. Nu skulle ju ett afslag innebära detsamma som att ytterligare öka denna förlust. Men har man nu i 18 år fått vänta på dessa tomters försäljning, så synes det icke vara skäl att dröja längre och derigenom öka förlusten.

Men tro herrarne väl att man kan med fördel sälja dessa tomter, innan den ifrågasatta regleringen enligt de föreslagna tilläggen till stadsplanen egt rum? Det lider intet tvifvel, att dessa gators utvidgning skulle väsentligt bidraga till förhöjning i tomtvärdet samt på samma gång underlätta försäljningen. Det skulle således verkligen vara besynnerligt, om just Andra Kammaren skulle vilja genom ett afslag bidraga till fördröjande af en fråga, som väntat på sin lösning under 18 år. Då man anvisade dryga medel till byggande af det nuvarande veterinärinstitutet, skedde detta under vilkor att snart försälja de gamla veterinärtomterna, men af många skäl har denna försäljning fördröjts och har ännu icke den dag, som i dag är, skett. Jag tycker verkligen att det kan vara skäl, att dessa tomter, hvilkas behållande endast medför förlust för statsverket, blifva försålda.

Jag yrkar således bifall till utskottets förslag.

Herr Jönsson i Hof: Jag skall helt kort inskränka mig till att instämma med herr vice talmannen i hvad han nyss yttrade. Det

är ju en gifven sak, att hvad som kan göras för att få dessa tomter försälda, är en klok åtgärd. Erfarenheten derom, att det beslut, som Riksdagen i denna sak fattat, icke blifvit realiseradt, är tillräckligt stor för att man icke skall kunna hoppas, att tomterna skola kunna försälas, derest icke ändring i beslutet blir vidtagen.

Beträffande upplåtelsen af mark för utvidgningen af dessa gatu-delar har tydligt framhållits, att det icke skulle blifva förlust, utan tvärtom en affär för staten.

Herr Anderssons anmärkning om olämpligheten af att bilda en fond för underhåll eller reparation af embetslokalerna i hufvudstaden kunde ju hafva sitt värde, derest man är öfvertygad om, att icke dessa medel med all säkerhet måste utgå till sådant ändamål. Skulle man antaga, att de ej behöfvas därför. så är åtgärden olämplig. Men jag tror, att det är en oomtvistlig sak, att de komma att åtgå och kanske i framtiden icke ens räcka till.

Att dessa penningar ingå till riksgäldskontoret för afbetalning af statens skuld, synes mig på grund af beloppens ringhet opraktiskt och torde i sin mån hafva fördröjt försäljningen af dessa tomter. Jag tror, att detta fördröjande till stor del berott på den omständigheten, att den tillämnade placeringen af medlen varit olämplig, till följd hvaraf Kongl. Maj:t icke vidtagit några åtgärder för att sälja dessa tomter.

Jag instämmer således med dem, som yrkat bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades öfverläggningen i detta ämne slutad; och efter det herr talmannen gifvit propositioner å de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 7.

Föredrogs och bifölls statsutskottets utlåtande n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlåtelse till staden Visby af vissa kronan tillhöriga tomter i nämnda stad.

§ 8.

Till kammarens afgörande förelåg vidare sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af ej mindre Kongl. Maj:ts proposition angående delning af Hernösands stift än äfven en i ämnet väckt motion.

Angående disposition af inflytande köpeskilling för kronan tillhörig mark i kvarteren Edelman mindre och Krabaten i Stockholm m. m. (Forts.)

Angående delning af Hernösands stift m. m.

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

I en till Riksdagen aflåten proposition, n:o 47, af den 17 nästlidne mars, hade Kongl. Maj:t, under åberopande af ett propositionen bilagdt statsrådsprotokoll öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att medgifva, att Vesterbottens och Norrbottens län finge från den 1 januari 1895 fränkiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 226, hade åter herrar *Olof Jonsson* i Hof, *Sixten von Friesen*, *Gunnar Eriksson* i Mörviken, *Folke Andersson* i Helgesta och *Johan Anderson* Tenhult hemställt, att Riksdagen, under vilkor att Kalmar och Visby stift sammansloges till ett stift, så snart en sådan sammanslagning genom de nuvarande biskoparnes i Kalmar och Visby afgang eller eljest möjliggjordes, måtte medgifva, att Vesterbottens och Norrbottens län finge från den 1 januari 1895 fränkiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift.

Med anledning häraf hemstälde nu utskottet:

a) att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas; och

b) att Riksdagen, med anledning af herr O. Jonssons m. fl. ofvan omförmälda motion, må i skrifvelse till Konungen anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huru vida icke Kalmar och Visby stift lämpligen kunna till ett stift förenas, äfvensom för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill utredningen kan föranleda.

Häremot hade reservationer afgifvits:

af herrar *von Friesen*, *Anderson* i Tenhult och *Folke Andersson*, hvilka ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den af herr O. Jonsson m. fl. i ämnet väckta motionen; samt

af herr *O. Jonsson*.

Sedan till en början utskottets hemställan under mom. a) blifvit uppläst yttrade:

Herr von Friesen: Jag har begärt ordet för att framställa förslag med afseende på föredragningsättet vid föreliggande betänkande. Jag får hos herr talmannen anhålla om proposition derpå, att båda punkterna i utskottets hemställan måtte samtidigt föredragas.

Denna hemställan bifölls; i följd hvaraf nu jemväl föredrogs mom. b); och lemnades ordet derefter å nyo till

Herr von Friesen, som anförde: Såsom herr talmannen behagade finna, har jag gemensamt med två andra af det sammansatta

utskottets ledamöter reserverat mig mot utskottets nyss upplästa hemställan.

Det som vi reserverar åsyfta och det, som utskottet åsyftar, är i sjelfva verket samma sak. Båda åsyfta vi delning af Hernösands stift, såsom Kongl. Maj:t föreslagit. Båda åsyfta vi sammanslagning af Kalmar och Visby stift. Med afseende på de mål, som skola vinnas, äro vi således ense. Med afseende åter på medlen att vinna dessa mål stå vi på olika ståndpunkt. Vi reserverar anse, att det knappast är möjligt att vinna det ena af dessa mål, nemligen sammanslagningen af Kalmar och Visby stift, derest man redan har medgifvit delningen af Hernösands stift, men att, om delning af Hernösands stift icke beviljas annat än under förutsättning af denna sammanslagning, båda målen lätt på en gång kunna vinnas.

Utskottet säger, att det skulle vara farligt att nu fatta ett beslut af så genomgripande betydelse, som det af motionärerna påyrkade. Men detta beslut är i sjelfva verket icke af någon genomgripande betydelse, ty genom detsamma fastslås icke någon sammanslagning af Kalmar och Visby stift. Det innebär endast, att vi nu för tillfället icke vilja vara med om en delning af Hernösands stift, så framt vi icke samtidigt få en sammanslagning af de två andra stift.

Det heter vidare, att »en sådan åtgärd bör vidtagas oberoende af den derifrån helt och hållet skilda frågan om en sammanslagning af två andra stift». Så helt och hållet skilda äro likväl icke dessa frågor, ty utskottet säger sjelft på sid. 10: »Motionärerna hafva emellertid framställt ett förslag, som, derest detsamma kunde genomföras, skulle i högst väsentlig mån nedbringa kostnaderna för stiftets delning». Att nu frågan om kostnaderna för stiftets delning icke är en fråga, som är skild från frågan om stiftets delning, torde vara temligen klart, och om motionärernas förslag skulle medföra en väsentlig minskning i denna kostnad, så är det tydligt, att detsamma är nära förbundet med frågan om Hernösands stifts delning och icke är helt och hållet skildt från densamma.

Vidare säger utskottet, »att ett bifall till motionen sannolikt skulle komma att medföra ett uppskof på flera år med det nordligaste stiftets delning». Jag tror icke, att detta skulle behöfva blifva förhållandet. Vål är det sant, att, om kammaren nu skulle bifalla reservationen, frågan sannolikt för denna riksdag har förfallit; men det är ingenting, som hindrar Kongl. Maj:t att, med kännedom om så väl Första som Andra Kammarens åsigt i denna fråga, framlägga förslag i ämnet till innevarande års kyrkomöte och, om ett förslag i öfverensstämmelse med Riksdagens båda kamrars samfälda önskan af kyrkomötet bifalles, återkomma till 1894 års Riksdag med förslag om Hernösands stifts delning och sammanslagning af Kalmar och Visby stift. Då kan detta förslag godkännas af 1894 års Riksdag, och delningen kan då inträda redan den 1 januari 1895. Något försenande behöfver således ej inträffa, om reservanternas förslag antages.

Det kan också hända, att Kongl. Maj:t finner sig på annat sätt,

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

än det här föreslagna, kunna, oaktadt Hernösands stift delas, hålla antalet biskopsstift vid det nuvarande och till 1894 års Riksdag inkomma med förslag i sådant syfte. Således, vare sig Kongl. Maj:t vill göra en begränsning af stiftens antal på sätt som i reservationen är föreslaget eller på annat sätt, möter icke något hinder att få frågan afgjord redan vid 1894 års riksdag.

Man kan invända, att nödig utredning af dessa frågor icke kan åstadkommas på den korta tid, som nu är kvar till innevarande års kyrkomöte. Men den utredning, som i principfrågan behöfves, är icke vidlyftig. Man har för en sammanslagning af Kalmar och Visby stift motiv af enahanda art som de, hvilka i den kongl. propositionen äro anförda för en delning af Hernösands stift, ehuru gående i motsatt riktning, nemligen den obetydliga arealen, den obetydliga folk-mängden, det obetydliga antalet pastorat, det obetydliga antalet läroverk. Alla dessa synpunkter har man upptagit, då man velat hafva stöd för Hernösands stifts delning, och de passa lika väl, då man vill hafva stöd för en sammanslagning af de båda minsta af rikets stift.

En annan fråga är om detaljerna vid denna sammanslagning. De kunna behöfva en längre utredning. Men lika litet som här förefinnes något förslag angående detaljerna vid Hernösands stifts delning, lika litet behöfver det till kyrkomötet inkomma förslag om detaljerna vid Visby och Kalmar stifts sammanslagning.

Jag tror alltså, att de skäl, som förmått utskottet, ehuru det har samma mål som reservanterna, att icke ingå på reservanternas förslag, icke äro hållbara. Det kan vara en möjlighet, att kyrkomötet trots de klara och tydliga skäl, som föreligga, likväl icke går in på en sammanslagning af rikets båda minsta stift och på den grund afslår förslaget, men det blir ju då kyrkomötets fel och icke Riksdagens, att den önskade åtgärden, Hernösands stifts delning, icke kan åstadkommas.

Jag anser således för min del, att man genom antagande af reservanternas förslag kan vinna båda de mål, som hela utskottet önskat. Det är, som jag redan sagt, med afseende på sjelfva målen ingen meningsskiljaktighet inom utskottet, utan skilnaden är den, att, medan reservanterna med afseende på båda målen stå på realpolitikens fasta mark, så befinner sig utskottet, hvad det ena målet, hvad sparsamhetshänsynen beträffar, i de fromma önskningarnas luft-regioner. Jag tror, att man står säkrare på fasta marken, och ber därför att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Tenhult och *Hammarström*.

Vidare anförde:

Chefen för eckleslastikdepartementet, herr statsrådet *Gilljam*: Den fråga, som nu föreligger, är efter mitt förmenande af sådan vigt, att den är förtjent af kammarens särskilda beaktande. Jag vågar

påstå, att Kongl. Maj:ts sällan har att till Riksdagen framlägga ett förslag, som är så förtjent af att få bedömas ensamt för sig, utan att bindas tillsammans med några andra frågor, äfven om dessa må innefatta önskningsmål, som sjelfva kunna hafva ett större eller mindre berättigande.

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Den föregående talaren har icke heller gjort något försök att förneka nödvändigheten af Hernösands stifts delning. Jag anser att denna nödvändighet är så klart och tydligt ådagalagd, att den verkligen icke behöfver med många ord bevisas. Jag påstår derjemte, att nödvändigheten är af den mest trängande beskaffenhet. Vi hafva redan dröjt allt för länge med denna delning, och det är icke ett enda ögonblick att förlora, så vidt icke berättigade intressen skola sättas på spel.

Af Kongl. Maj:ts framställning och sammansatta utskottets utredning framgår, hvilka viktiga omständigheter tala för en dylik delning. Hernösands stift omfattar ju en areal, som är så oerhördt stor, att man till och med, när man tillhör det mellersta eller södra Sverige, har svårt att fatta storleken af detta stifts område. Det är större detta stift än hela det öfriga Sverige, ja, så mycket större, att öfver-skottet öfverträffar åtskilliga andra stifts sammanlagda areal. Vidare är folkmängden betydligt öfver en half million och stadd i snabbare tillväxt än i någon annan del af landet. Vidare hafva vi i Hernösands stift två frammande nationaliteter, den lappska och den finska, hvilka bereda stiftstyrelsen särskilda svårigheter till följd af språkens olikhet med vårt modersmål och de egendomliga förhållanden, som i öfrigt äro utmärkande för dessa folk. Vidare hafva vi att tänka på, att i Norrland för närvarande försiggår en nybildning af den mest genomgripande beskaffenhet. Genom den norra stambanans framdragande norrut, genom järnvägsanläggningen från Luleå till Gellivara och den dermed i samband stående malmbrytningen hafva inträdt så väsentligt förändrade förhållanden, att oupphörligt nya befolkningscentra bildas, och förhållandena i öfrigt på mångfaldigt sätt omgestalta sig. Det behöfs i Norrland ofördrojligen, ty det har redan allt för länge uppskjutits, bildandet af nya pastorat, uppförandet af nya kyrkor, nya boställen; med ett ord alla förhållanden ställa der både i kvantitativt och qualitativt afseende vida högre anspråk på stiftsstyrelsen än i något af rikets öfriga stift. Befolkningen sjelf måste vidkännas mycket stora olägenheter af de långa afstånden mellan församlingarna och stiftsstaden. Hafva invånarne något ärende, som påfordrar samverkan med stiftsstyrelsen och som kräfver skyndsamt afgörande, så är den personliga förbindelsen så obehvä, dyr och tidsodande, den postgång, som finnes, så långsam, att mångfaldiga gånger hela saken får lida, derför att den icke kan lösas inom den tid, då den egentligen behöfde lösas.

Under sådana förhållanden är det temligen gifvet, att jag måste hos kammaren på det lifligaste förorda ett bifall till denna delning ju förr dess hellre. Helst skulle jag naturligtvis önska framgång åt Kongl. Maj:ts förslag, men jag anser mig likväl oförhindrad att för-

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

orda bifall till utskottets förslag, därför att den skrifvelse, som utskottet föreslår, bör, med Riksdagens medgifvande kunna få tolkas så, att hufvudsaken är att se till, huruvida de gamla stiftens antal kunde minska med ett, så att samtliga stiftens antal efter delningen icke blir större än förut. Ut i den i mom. b) af detta betänkande föreslagna skrifvelsen till Kongl. Maj:t skulle under detta antagande endast behöfva ligga, att Kalmar och Visby stifts sammanslagning först borde utgöra föremål för Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, men att något bestämdt hinder icke möter för att Kongl. Maj:t må komma med något annat förslag, som leder till samma mål. Jag tycker mig finna en bekräftelse på denna min uppfattning i den föregående talarens anförande. Men om så är, måste jag anse, att utskottets förslag i afseende på ändamålsenlighet och lämplighet beträffande hufvudfrågan är ojemförligt mycket att föredraga framför reservanternas. Dessa medgifva också att Hernösands stift må delas, men blott under det bestämda vilkor, att Kalmar och Visby stift skola sammanslås. Reservanterna hafva såsom skäl anført, hurusom dessa stift äro de minsta, och deruti hafva reservanterna rätt. Till och med efter sammanslagningen komma de att bilda ett jemförelsevis litet stift. Men då reservanterna tillika påstå, att Visby och Kalmar stift äro närbelägna till hvarandra, har jag svårt att instämma med dem; och hvad jag särskildt vill framhålla är, att förbindelsen dem emellan är mycket besvärlig. Det är ett rätt stort vatten, som skulle komma att skilja dessa två delar af ett och samma stift, och den, som vet hvilken liflig förbindelse det måste vara mellan ett stifts delar, kan förstå, hvilka missförhållanden kunna uppstå under ogynsamma naturförhållanden. Jag behöfver i detta afseende endast erinra, att under den förflutna vintern har Gotland under nära sex veckors tid varit fullkomligt afspärradt från fastlandet. Jag vill för öfrigt påpeka, att, om Gotland hittilldags bildat ett eget stift, så har det visserligen icke varit därför att det på grund af sin folkmängd eller areal måst så göra, utan på grund af geografiska och historiska förhållanden. Tänker man på de historiska förhållandena, så kan man sätta i fråga, om icke Gotland hellre borde förenas med Linköpings stift, med hvilket Gotland i förra tider varit förenadt. För en sådan lösning talar också den omständigheten, att under vintertiden den lättaste förbindelsen mellan Gotland och fastlandet eger rum mellan Visby och Vestervik.

Hvad som i detta afseende särskildt bör ihågkommas, är att, för att något sådant som en sammanslagning af Kalmar och Visby stift skall kunna vidtagas, en grundlig utredning måste föregå; och jag ser för min del icke någon möjlighet, att en dylik utredning skall kunna på behörigt sätt hinna verkställas till nästa kyrkomöte.

Det är därför att det är af den allra största vikt, att icke Hernösands stifts delning onödigt uppskjutes, som jag hemställer till kammaren, att den måtte nöja sig med utskottets förslag, som leder till samma mål som reservanternas, men gör det på ett lämpligare och bättre sätt.

Jag vågar att ännu en gång förorda bifall till utskottets förslag, och jag upprepar, att hufvudfrågan är af den beskaffenhet, att kammaren bör pröfva densamma för sig. Kostnaderna äro icke på något sätt afskräckande, om man tänker på värdet af det mål som man vill uppnå.

Här är, till sist, rätter nöd å färde, hvarför ett uppskof måste blifva högst skadligt för Hernösands stift.

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m
(Forts.)*

Herr Alsterlund: Herr talman, mine herrar! Af hvad herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nyss yttrat framgår ovedersägligen, att det till följd af storleken af Hernösands stift icke är möjligt för en person att fullgöra alla de göromål, som åligga honom som stiftets styresman. En del af dessa göromål måste därför blifva eftersatta. Många af oss norrländske representanter, som kände biskop Landgren, veta, att han var utrustad med ovanliga både kropps- och själskrafter och en ovanlig arbetsförmåga; men oakadt dessa hans egenskaper, och fastän han var en synnerligen flitig visitorator, funnos ändå vid hans frånfalle många socknar, som icke blifvit visiterade på hela 12 år.

Det är dock icke allenast storleken af Hernösands stift, som gör det mera svårskött än något annat stift, utan härtill kommer, såsom från statsrådsbanken äfven blifvit omnämndt, en del säregna förhållanden inom stiftet, hvilka icke hafva sitt motstykke inom någon annan del af riket och som i hög grad taga biskopens och stiftsstyrelsens tid och arbetskrafter i anspråk. Inom Norrbotten bo nemligen tre folkstammar, svenskar, finnar och lappar. Dessa äro hvarandra mycket olika till språk, seder och lynne. Som staten bör egnas synnerlig uppmärksamhet åt de finska förhållandena, och då jag tror, att kammarens ledamöter hafva ringa kännedom om dessa förhållanden, så vill jag något vidröra desamma. Det finska språket har under tidernas lopp utbredt sig från riksgränsen mot söder och eröfrat det ena svenska sockenområdet efter det andra. För närvarande talas nästan uteslutande finskt språk uti icke mindre än 9 socknar. I en socken, Gellivara, talar ungefär den ena hälften af befolkningen svenska och den andra hälften finska.

Under en lång följd af år gjordes från statens sida icke något för att motverka det finska inflytandet. Då, såsom det någon gång hände, svenska familjer flyttade in i de finsktalande socknarne, så måste dessa familjer skicka sina barn till finska skolor, därför att i orten icke fanns någon enda svensk skola. På detta sätt blefvo barnen gifvetvis snart förfinskade, och det svenska språket förqväfdes.

Frågar man sig nu efter anledningen till dessa ogynsamma förhållanden, så gifves derpå icke mer än ett svar, och detta är, att det inom Norrbottens län icke funnits någon myndighet, som varit målsman för kyrkan och skolan, utan denna myndighet hade sitt säte i den från länet långt belägna stiftsstaden Hernösand, och på grund af det långa afståndet från denna stad till öfre Norrland, hafva en hel del angelägenheter, synnerligast sådana, som rört de långt bort

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

från stiftsstyrelsen belägna socknarne, blifvit eftersatta. Jag vill härmed ingalunda hafva uttalat ett klander öfver de utmärkta män, som varit stiftets styresmän, utan jag vill endast hafva visat, att stiftet är för stort. Hade stiftet blifvit deladt för 50 år sedan, och stiftsstyrelsen förlagts, så som den bort, till Luleå, så är det min tro, att svenska språket nu mycket allmänt talats i de socknar, der nu endast finskt tungomål höres och finska seder äro rådande. Under senare år har staten dock vidtagit åtgärder för att lära finnarne svenska språket. Så har anslag lemnats till statsskolor, och ett seminarium har inrättats i Haparanda för att utbilda lärare för mindre folkskolor; men så vidt jag vet, hafva de elever, som utgått ifrån seminariet, icke haft sådana kunskaper i svenska språket, att de kunnat deri meddela undervisning. För ungefär en vecka sedan beviljades denna kammare 20,000 kronor, hvilka hufvudsakligen skulle användas för inrättande af svenska skolor i de finska socknarne. Dessa skolor äro således statsskolor och stå liksom redan förut dervarande dylika skolor icke under vederbörande skolråd, utan direkt under stiftsstyrelsen i Hernösand, som alltså kan betraktas såsom dessa skolors skolråd. Jag beder att få fästa uppmärksamhet på, att dessa finska socknar tillsammans upptaga en areal, som är större än hela Vexjö stift, och att afståndet från Hernösand till närmast belägna finska socken är 70 mil och till den längst bort belägna öfver 100 mil. Häraf torde kammaren finna, att det är omöjligt för stiftsstyrelsen i Hernösand att ordna dessa skolors angelägenheter och att öfver dem utöfva den kontroll, som är af nöden, för att de skola fylla sitt mål, så att de summor, uppgående, om jag ej misstager mig, tillsammans till 45,000 kronor, som staten årligen utgifver för att befordra det svenska språket i de finska socknarne, icke förgäfves varda offrade.

Skall en sådan kontroll kunna utöfvas öfver ifrågavarande skolor, så måste stiftet delas, så att stiftsstyrelsen kan förläggas på lämpligt afstånd från nämnda socknar.

Om någon föresloge, att t. ex. biskopen i Vesterås skulle vaka öfver de kyrkliga förhållandena och skolväsendet inom Skåne, så skulle man anse ett sådant förslag orimligt, ja, högst orimligt. Och dock är jag viss om, att det vore mycket lättare, än det är för biskopen i Hernösand att vaka öfver och ordna enahanda förhållanden inom öfre Norrland; ty kommunikationerna mellan Vesterås och Skåne äro ojemförligt mycket snabbare och bättre, än de äro mellan Hernösand och öfre Norrland.

Mången af herrarne torde fråga, om denna språk- och kulturfråga är så vigtig. Som svar å en sådan fråga vill jag erinra derom, att det var den omständigheten, att tyska språket talades i en del af Schleswig-Holstein, som vållade, att denna provins lösslets från den danska monarkien. De finsktalande socknarne inom vårt land kunna blifva vårt Schleswig-Holstein, och det är därför af synnerlig vigt och en statens angelägenhet att tillse, att svenskt språk och svensk kultur måtte vinna insteg i dessa socknar. Och det är så lyckligt

ställdt, att vi härvid icke behöfva använda våld eller fara hårdhänt fram, ty finnen der uppe vill lära vårt lands språk; vi behöfva således endast gå honom till mötes genom att inrätta svenska skolor för hans barn samt se till, att dessa skolor verkligen fylla sitt mål. Men jag upprepar det: en verksam kontroll i detta hänseende kan icke vinnas, med mindre stiftet delas.

Herr von Friesen sade, att han ville vara med om att dela Hernösands stift; men af sparsamhetsskäl ansåg han, att två stift, Kalmar och Visby, borde sammanslås till ett. Ja, detta har icke heller jag någonting emot, men jag vill icke göra delningen af det förra stiftet beroende af sammanslagningen af de senare stiftet, ty jag tror i likhet med herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att den utredning, som måste föregå en dylik sammanslagning, icke kan hinna verkställas före nästkommande kyrkomöte, och hinner den icke det, så kan ju frågan icke förekomma vid detta kyrkomöte. Dessutom *kan* det af denna utredning komma att visa sig, att många hinder finnas för ett sådant arrangement beträffande Kalmar och Visby stift, och så vill man i stället en sammanslagning af andra stift, men härför fordras likaledes utredning, hvilket allt skulle vålla, att Hernösands stifts delning komme att uppskjutas till en obestämd framtid.

Hvad nu kostnaderna beträffar, så äro de knappast nämnvärda. Af Kongl. Maj:ts proposition framgår, att lönen till biskopen äfvensom den honom tillkommande hyresersättningen skulle utgå ur biskops-löneregleringsfonden, som lär hafva tillräckliga medel härför. Det skulle sålunda fordras endast 8 à 9,000 kronor årligen från statsverket för att få Hernösands stift deladt.

Målet är i sanning stort och viktigt och behovet af denna delning är så trängande, att jag icke nog varmt kan lägga denna kammare på hjerat att antaga utskottets förslag, till hvilket jag nu yrkar bifall.

Herr Sjö: Sedan Kongl. Maj:t i anledning af kyrkomötets beslut inkommit till Riksdagen med ett förslag om att Hernösands stift skulle delas, hafva i sammanhang dermed några ledamöter af denna kammare väckt en motion, deri föreslås, att Hernösands stifts delning finge ske endast under vilkor, att Kalmar och Visby stift sammansloges till ett stift. Hvad denna motion angår, så synes den mig gå i den rätta riktningen, enär den lutar åt den åsigten, att man skulle minska biskoparnes antal i stället för att öka det, såsom Kongl. Maj:t föreslagit. Om detta hade tydligen uttalats i motionen, skulle den nog vunnit denna kammares bifall i större mån, än den nu möjligen kan komma att göra. Men enligt motionärernas nu framlagda förslag skulle emellertid antalet biskopar icke minskas, utan blifva detsamma som nu, och enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle detta antal ökas med ett, så att det skulle blifva 13 biskopar, i stället för det nu är 12. Jag tror dock icke, att denna ökning innebär något

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

önskningsmål från allmänheten. Det skäl, som anförts af regeringen och kyrkomötet, är, att Hernösands stift nu är för stort samt att det är allt för besvärligt för biskopen att visitera eller inspektera hela stiftet. Ja, detta är nog sant, men jag tror, att genom de förbättrade kommunikationer, som jernvägarne i Norrland framkallat, har det icke vunnits så liten förbättring i detta hänseende. Nog af, en vidare utredning af saken erfordras med ty åtföljande reglering af de nuvarande stiftsstyrelserna och biskopsdömena. För min del skulle jag helst i olikhet med motionärerna vara med om att sammanslå Vexjö och Kalmar stift till ett samt, på sätt statsrådet och chefen för eklelesiastikdepartementet omnämnt, förena Linköpings och Visby stift till ett och tre andra af de mindre stiftet till två o. s. v., så att man kunde på detta sätt minska på biskoparnes antal med 3 eller 4 stycken. Detta vore nog betydligt bättre, än hvad här är föreslaget.

Om Kongl. Maj:ts förslag nu går igenom, så faller det af sig sjelft, att man åter skulle få med de stora afböningar, som här äro begärda, en utgift på bortåt 30,000 kronor om året, hvartill komme de genom Hernösands stifts delning uppkommande kostnader för en gång. Nu har här visserligen invändts, att dessa belopp skola utgå från biskopslöneregleringsfonden. Men om denna fond skulle minskas så, att den icke räcker för bestridande af alla utgifter, så blir det säkerligen staten, som får träda emellan, då staten tillsatt ifrågarvarande embeten.

Jag skulle helst önska, att kammaren afsloge alltsammans, både Kongl. Maj:ts proposition och motionärernas förslag, och för min del skall jag därför be att få yrka rent afslag. Då jag gör detta, må ingen tro, att jag vill underminera kyrkan på något sätt. Nej, detta vill jag visst icke göra. Jag har dermed endast antydtt de grunder, hvar på jag anser, man bör bygga i afseende å denna fråga, ty ett litet och fattigt land som vårt kan icke gerna gå på med att undan för undan öka tjänstemännens antal med dermed följande stora löner. Och jag kan försäkra, att om Kongl. Maj:ts proposition nu bifölles, skulle detta Riksdagens beslut mötas inom landet icke med glada känslor, utan tvärtom med ledsnad.

Jag yrkar, som sagdt, afslag på alltsammans.

Herr Linder: För min del anser jag det vara till fullo ådagalagd, att en delning af Hernösands stift är af behovet påkallad. Icke dess mindre nödgas jag ansluta mig till dem, som yrka afslag både på det ena och det andra af utskottets förslag, och jag vill derfor med några få ord motivera denna min ståndpunkt.

Enligt min tanke kunna och böra de medel, som för närvarande utgå till stiftsstyrelserna i vårt land, ganska betydligt minskas. Nu hafva reservanterna framställt ett yrkande, att två namngifna stift skola förenas till ett. För min del är jag mycket tveksam om lämpligheten af denna åtgärd. Här hafva redan både från statsråds-

bänken och från annat håll uttalats betänkligheter mot en förening af Kalmar och Visby stift. Jag skulle dertill vilja lägga ännu en, som kanske icke är alldeles utan befogethet, nemligen den, att folkspråket är inom de båda stiftet så olika, att det vid vissa tillfällen kunde möta svårigheter för enskilda församlingsmedlemmar i Kalmar stift att förstå en infödd gotländing, och tvärtom. Detta är dock af underordnad betydelse. Hvad jag egentligen ville framhålla är, att en sammanslagning af stift, till större utsträckning än som nu är i fråga, skulle kunna utan skada genomföras. Såvidt jag förstår, kunde man mycket väl förena t. ex. nuvarande Vexjö och Kalmar stift, Göteborgs och Karlstads stift, Linköpings och Visby stift. Om så skedde, blefve invånareantalet i de nya sammanslagna stiftet ändå i två fall mindre och i det ena fallet icke synnerligen mycket större än det nuvarande invånareantalet inom Lunds stift.

Inom en icke allt för långt aflägsen tid måste vi ju komma derhän, att läroverken få sina egna styrelser. Den förening af stiftsstyrelse och läroverksstyrelse, som nu förefinnes, är i längden ohållbar. Jag påstår, att denna förbindelse numera är en onaturlig förbindelse. I århundraden ha biskoparne i det stora Lunds stift kunnat flere af dem ännu vid hög ålder på en gång sköta sina biskopliga åligganden, derjemte vara prokanslerer vid Lunds universitet, vidare bekläda eforatsembetet för de allmänna läroverken — hvilket i Lunds stift, med dess många skolor, naturligtvis är ett ganska besvärligt embete — samt haft inseende öfver folkskolorna o. s. v. Men hafva dessa biskopar hittills utan öfveranstängning kunnat sköta alla dessa åligganden, så måtte de väl, om eller när i framtiden de allmänna läroverken och, som jag hoppas, äfven universitet och folkskolorna förläggas under egna styrelser, då så mycket bättre kunna sköta biskopsembetet. Och om biskoparne i Lunds stift måste anses kunna vid en så betydlig minskning af göromål med lätthet fullgöra sina embetsåligganden, så borde ju också biskopar i andra stift, med ungefär lika stort eller ett mindre antal invånare, förmå under samma vilkor på ett tillfredställande sätt sköta sina värf.

Hvad nu beträffar frågan om fara i dröjsmålet med delningen af Hernösands stift, så vill jag visst icke alldeles bestrida hvad derom yttrats. Men då en föregående talare fäst uppmärksamheten särskildt derpå, att biskopen i Hernösand så sällan har tid att anställa visitationer i vissa af stiftets församlingar, erinrar jag om tillvaron af kontraktsprostar. Det ligger inom biskoparnes befogethet och är i visst fall deras pligt att låta genom kontraktsprostar anställa sådana visitationer.

Det har sagts, att det icke är någon stor summa, som det här är fråga om, och att, om förslaget vinner framgång, det allra mesta af de erforderliga medlen skall tagas ur biskopslöneregleringsfonden. Ja, det är just om denna biskopslöneregleringsfond, som jag har en liten erinran att göra. Jag har redan yttrat som min mening och förhoppning, att det icke skall dröja länge, innan läroverken få sina

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

egna styrelser. Biskopslöneregleringsfonden, hvilken icke torde behöfva användas till förbättring af de nuvarande biskoparnas löner, emedan dessa, som bekant, äro ganska rikligt tilltagna och, efter hvad jag skulle kunna genast bevisa, betydligt större, än hvad Riksdagen afsåg att de skulle blifva — denna fond skulle, jemte de medel som genom sammanslagning af stift kunde vinnas, kunna användas för det utomordentligt viktiga ändamål, hvarom jag nyss talade, nemligen upprättandet af egna läroverksstyrelser.

Den tanken, att kyrkan bör afstå något af sina rikliga inkomster till läroverken, — är icke ny. Redan vid 1823 års riksdag beslöt Rikets Ständer, med anledning af en framställning af August von Hartmansdorff, en underdånig skrifvelse med begäran om en undersökning och utredning angående presterskapets rättigheter och skyldigheter jemte motsvarande löneförmåner samt dessas fördelning i rättmätigt förhållande emellan religionsvården och undervisningsväsendet. Uppgiften är meddelad i en skrift med titel »Berättelser ur friherre Carl Otto Palmstjernas lefnad» och är utgifven af Carl Fredrik Palmstjerna.

På grund af hvad jag nu yttrat skulle jag allra helst sett, om utskottet såsom vilkor för den föreslagna delningen af Hernösands stift satt en längre gående sammanslagning af andra stift.

Hvad beträffar andra punkten i utskottets hemställan, der det föreslås att Riksdagen, med anledning af herr O. Jonssons m. fl:s ofvån omförmälda motion, må i skrifvelse till Konungen anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning, huru vida icke Kalmar och Visby stift lämpligen kunna till ett stift förenas, — får jag såsom min enskilda öfvertygelse uttala, att en sådan hemställan icke skulle leda till något resultat, i ty att kyrkomötet helt visst kommer att afvisa ett förslag i den riktningen. Det enda möjliga sättet för Riksdagen att, i fall den så önskar, få fram en minskning i stiftens antal, är att göra en sammanslagning af andra stift till vilkor för inrättandet af ett nytt stift för Vesterbotten och Norrbotten. Efter min tanke finnes det heller icke någon utsigt att under den närmaste tiden få tillräckliga medel för läroverken, utan genom att kyrkan åt dem delar med sig af sina inkomster.

I fall Kongl. Maj:t och kyrkomötet besluter sig för en minskning af stiftens antal, skulle det icke behöfva dröja synnerligen länge, förrän en proposition om delning af Hernösands stift och hopslagning af andra stift kunde framläggas för Riksdagen.

Under nuvarande förhållanden måste jag yrka afslag å utskottets betänkande.

Herr Bokström: Herr talman, mine herrar! Den förste ärade talaren, som hade ordet i den här frågan, utvecklade, att målet vore gemensamt för utskottet och reservanterna; det vore blott en liten obetydlig skiljaktighet angående medlen. Jag skall emellertid taga

mig friheten till kammaren hemställa, om det erbjudna medlet verkligen är sådant, att det bör af kammaren understödjas.

Den gotländska ögruppen har sedan år 1570 och till den dag i dag är varit en särskild kyrklig enhet. År 1570 lydte Gotland under Danmark, som då med hänsyn till ögruppens aflägsna läge såg sig föranlåtet att der anordna lokalkyrklig styrelse för Gotland under ledning af en superintendent. Denna styrelseform fortfor till år 1772, då under svenska styrelsen superintendentens embetstitel blef biskop. När Gotland år 1645 genom freden i Brömsebro afträddes till Sverige, förefans således redan denna kyrkostyrelse på Gotland. Skulle densamma emellertid nu efter mera än 300 år komma att rubbas, vore det obestriddigt, att Gotland i detta hänseende blefve sämre ställdt, än det var under den danska tiden, som för öfrigt icke står väl anskrifven i gotländska befolkningens traditioner.

Såsom redan förut blifvit framhållet, är det väl tänkbart, att många andra kombinationer kunna påfinnas för vinnande af det mål, som reservanterna här uppställt, än just sammanslagning af Visby och Kalmar stift, och jag vill nu icke vidare uppehålla mig vid den saken. Men jag vill säga det, att *om* den kostnad, af hvilken statsverket för närvarande drabbas för Visby stift — och hvilken enligt 1886 års aflöningsstatistik utgjorde 7,196 kronor jemte 4,000 kronors bidrag från biskopslöneregleringsfonden — verkligen, hvilket jag icke tror är af den betydighet för svenska statsverket, att denna 300-åriga institution måste upphöra, och *om* icke något afseende vidare anses böra fästas hvarken vid Gotlands afskilda läge, som under vissa förhållanden är vida mera afsevärdt med hänsyn till kommunikationerna än förhållandet är i Norrbottens län, och *om* man icke heller behöfver fästa vidare afseende vid de olägenheter Gotlands folkskoleväsen, dess allmänna läroverk, dess kyrkliga förhållanden och dess presterskap, skulle lida, derigenom att stiftsstyrelsen flyttades öfver hafvet, så är jag alldeles öfvertygad om att en blifvande utredning skall klart ådagalägga, att det icke blir till Kalmar, som stiftsstyrelsen kommer att flyttas, utan till Linköping, dit stiftet verkligen hört under vissa delar af medeltiden. För min del har jag naturligtvis icke något att invända mot att en sådan utredning sker. Tvärtom önskar jag den, och på den grund anhåller jag också om bifall till utskottets förslag både i första och andra punkten. Jag anser mig böra hafva sagt detta redan på detta skede af frågans utveckling.

Herr *Norby* instämde häruti.

Herr *Hedin*: Herr talman! Den siste ärade talaren hade ingenting emot en utredning, och äfven chefen för ecklesiastikdepartementet har funnit utskottets hemställan derom förträfflig. Jag undrar naturligtvis icke det allra ringaste derpå. Ty utskottets förslag i denna del är så alldeles oskyldigt, som någonsin ett förslag kan vara. Jag undrar, herr talman, huru många det skulle kunna vara här i kam-

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

maren, som tvifla på att, om utskottets förslag blir antaget och icke reservanternas, utredningen sedermera ovilkorligen kommer att visa, uti deras ögon som verkstält den och uti deras ögon som komme att framlägga resultatet för Riksdagen, att den ifrågasatta sammanslagningen är — platt omöjlig. Emellertid skulle man, om Kongl. Maj:ts proposition i öfrigt vore bifallen, hafva vunnit det åsyftade ändamålet, att få ett nytt stift och en ny biskop! Visserligen yttrade herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, att utskottets hemställan om utredning leder till samma mål som reservanternas förslag. — Nej, herr talman, enfaldiga kunna vi väl vara ibland, men så enfaldiga äro vi icke, att det går i oss. Jag skulle allra helst, i likhet med min ärade vän här midt öfver, velat hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts förslag, å utskottets förslag och å reservanternas förslag, därför att efter min tanke Riksdagen i dessa frågor bör låta inspirera sig i sina blifvande beslut icke af Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition, utan af ett förslag, som åtminstone ett par gånger under det nya representationsskicket varit väckt och, om jag minnes rätt, 11 gånger under ståndsriksdagarnes tid, nemligen om biskopsembetenas indragning, ett förslag, som vid 1840 års riksdag blef med öfverväldigande majoritet förordadt af ett sammansatt utskott. Emellertid skall jag icke framställa ett sådant yrkande, utan i stället anhålla om bifall till reservanternas förslag.

Hvad man nu om Kongl. Maj:ts proposition åtminstone kan säga, det är, att förslaget i alla händelser är för tidigt väckt, tvärt emot hvad här har sagts af chefen för ecklesiastikdepartementet och, om jag icke missminner mig, upprepats af representanten för Norrbottens län, eller att det nu är trängande nöd å färde, att förslaget skulle komma icke för tidigt, utan snarare senare än det hade bort komma.

Hela frågan, herr talman, kommer att framträda uti en helt ny dager, när man en gång besluter sig för att förverkliga ett gammalt, ofta upprepadt önskemål, som senast, om jag icke misstager mig, blef utaf den stora skolkomité, som år 1884 afgaf sitt utlåtande och förslag, med mycken styrka, de goda skälens styrka, förordadt, nemligen att befria biskoparne och stiftsstyrelserna från skoladministrationen. Om man en gång besluter sig för att förverkliga detta högst angelägna önskningsmål, då kommer frågan om biskopsembetena och om stiftskonsistorierna att framträda i en helt ny dager, ty det är alldeles klart, att derigenom skulle de nu såsom öfverväldigande omtalade göromålen i högst väsentlig grad förminska.

När chefen för ecklesiastikdepartementet tog till orda för att yttra sig i denna sak, väntade jag att få höra sådana skäl för Kongl. Maj:ts förslag, som skulle kunna mera inverka på frågans bedömande än de »skäl», som jag icke ur den kongl. propositionen varit i stånd att uttaga. Herr statsrådet började sitt anförande med den förklaringen, att frågan vore utaf en så stor vigt och betydelse — om jag icke citerar hans ord orätt — att sällan en så vigtig fråga utaf Kongl. Maj:t framlägges till Riksdagens profning. Men

på hvilka skäl då utöfver dem, som finnas anförda i den kongl. propositionen, stödde han ett sådant uttalande? Han började med, men återgaf lyckligtvis icke i dess helhet, den besynnerliga, den mer än besynnerliga långa ramsa af förmenta, i siffror uttryckta skäl, som återfinnas i den kongl. propositionen, men som hafva den märkvärdiga egenskapen att icke vara några skäl alls.

I den kongl. propositionen anmärkes, att Hernösands stift har högre folkmängdssiffror än något af de öfriga stiftet med ett enda undantag; det finnes ett stift, som har högre folkmängdssiffror än Hernösands stift, nemligen Lunds stift. Utaf denna jämförelse drages icke den slutsatsen, [att det är Lunds stift, som bör delas, utan att det är Hernösands stift med den lägre folkmängdssiffran, som bör delas. Vidare heter det, att Hernösands stift räknar ett stort antal pastorat, men det upplyses också, att det finnes 5 andra stift, som hafva ett större antal pastorat än Hernösands stift, och utaf denna sifferuppgift drages den slutsatsen, icke att det är de andra fem stiftet eller något af dem, utan att det är Hernösands stift, som bör delas.

Vidare anføres der något, som jag nästan tvekar att citera. Det uppgifves nemligen, att medelarealen af ett pastorat i Hernösands stift är större än motsvarande medelareal i något annat stift. Jag frågar: hvad i all världens namn har det med den här frågan att göra? Medelarealen af ett pastorat i Hernösands stift? Jag skulle kunna tänka mig, att detta hade någon betydelse för bedömandet af frågan, om meningen vore den, att biskopen skulle såsom landtmätare eller kartograf undersöka dessa pastorat, men det är ju icke meningen. Hvad har då denna fråga om medelarealen här att göra? Ingenting annat, liksom alla öfriga beståndsdelar af denna ramsa, än att man tänkt, att detta skall väl ändå göra intryck på folk, när de få veta, att Hernösands stift är så vidsträckt, att det har så stor folkmängd, att stiftets pastorat äro så förskräckligt stora o. s. v.

Stiftets areal är större än arealen af något annat stift. Jag kan medgifva, att detta har *någon* betydelse, men så vidt jag kunnat räkna ut af den kongl. propositionen, lär väl denna sifferuppgift icke hafva någon annan betydelse såsom bevisning i frågan än med hänsyn till biskopsvisitationerna. Detta blir väl den enda punkt, hvari anförandet af Hernösands stifts stora areal skulle hafva någon beviskraft i det syfte, som den kongl. propositionen afser. Jag har ingen kännedom om hvad dessa visitationer kunna hafva för gagn med sig, men det faller mig in — jag erinrades derom genom en af representanten för Norrbotten gjord jämförelse mellan ett antal socknar i Norrbottens län och i Vexjö stift — jag erinrades på tal om dessa biskopsvisitationer om hvad den namnkunnigaste af alla våra biskopar om dem har sagt. Jag ser af en och annan leende min, att jag icke behöfver upprepa omdömet. För öfrigt vet jag icke, hvad de tjena till, men jag förmodar, att de ändå anses hafva en

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

viss betydelse. Kan då denna vara så stor, att man icke kan afvakta sådana förhållanden, då efter en reglering af skolväsendets administration biskoparne få bättre tid än nu att sysselsätta sig med de kyrkliga angelägenheterna?

Efter dessa sifferskäl, som jag icke med bästa vilja i världen kan tillerkänna någon betydelse, kommer slutligen en sak, som betyder *något*. Låtom oss se!

»Hvad göromålen i domkapitlet beträffade hade dessa, efter hvad domkapitlets utlåtande gifve vid handen, på senaste åren tillvuxit i sådan grad, att det domkapitlets ledamöter åliggande arbete upptagit flerdubbelt längre tid än den minskning af två timmar i veckan i undervisningsskyldighet, som läroverksstadgan medgifve de lärare, hvilka tillika vore domkapitelsledamöter, hvarjemte expeditionens tjänstemän endast med stor ansträngning hunnit fullgöra sina åligganden.»

Detta är ett skäl, herr talman, men det gäller att pröfva, om det skälet, när vi räkna bort de andra, som icke äro någonting, om det skälet ensamt för sig är tillräckligt att motivera en sådan åtgärd som den af Kongl. Maj:t föreslagna. Det synes mig vara alldeles gifvet, att den der olägenheten för några domkapitelsledamöter och den stora ansträngningen för expeditionens tjänstemän — det synes mig uppenbart, att de kunna afhjelpas på annat sätt än genom att bilda ett nytt stift, tillsätta en ny biskop och skaffa ett nytt konsistorium der uppe i Luleå. Det går för sig genom att i någon mån öka lärarekrafterna vid det läroverk, hvars lektorer tjenstgöra som domkapitelsledamöter. Det kan icke kosta mycket att skaffa en ny biträdande lärare för att lätta dessa domkapitelsledamöters göromål, och det kan icke heller kosta mycket att skaffa något ökad biträde åt expeditionens tjänstemän. Men detta är också det enda verkliga skälet, som har anförts för den nu ifrågasatta, ganska vidtutseende åtgärden, enär alla dessa »skäl» om areal, folkmängd o. s. v. i och för sig betyda alldeles ingenting.

Det bör kanske icke lemnas alldeles å sido, att när den der långa ramsan börjar med att tala om Hernösands stifts ofantliga areal med tillägg af den erinran, att stiftet äfven i afseende å kommunikationer är mindre väl lottadt än andra delar af landet, men dervid har glömt det ganska viktiga faktum, att dock under senare tider kommunikationerna i Hernösands stift blifvit högst väsentligt förbättrade, och så väsentligt förbättrade, att ingen för 20 år sedan ens kunde drömma om, att de skulle komma till den standpunkt, hvarpå de nu befinna sig. De *hafva blifvit* förbättrade, och hvem finnes väl, som tviflar uppå, att kommunikationerna deruppe komma i oafbruten fortgång att mer och mer förbättras? Dermed torde det tilläggsargument, som sammanknutits med frågan om stiftets stora areal, äfvensom herr statsrådets tal om postgångens långsamhet, få anses vara reducerade till sitt högst obetydliga värde.

Hvad angår talet om en befarad separatism uti Norrbottens län,

så tillåter jag mig att fråga, om verkligen den ärade representanten för Norrbotten kan föreställa sig, att sådana tendenser — om de finnas eller om det gifves anledning att befara, att de skola utveckla sig vidare — att de skola förekommas derigenom, att man får en biskop med all hans grannlåt uppe i Luleå. Nej, herr talman, att förebygga sådant, det hör andra, det hör högre magter till än till och med en biskop.

Hans tal om skolväsendets utveckling bland finnerne o. s. v. bör bringa honom till den konklusionen, icke att skaffa en ny biskop i Luleå, utan att se till, att man får en väl ordnad och tillräcklig skolinspektion. Det vore att fortsätta på en väg, som svenska staten för länge sedan beträddt och som jag hoppas Riksdagen skall befinnas villig att med tillräckliga medel understödja, så att inspektionen kan ytterligare förkofras.

Då reservanternas förslag erbjuder den fördelen, synes mig, från Kongl. Maj:ts synpunkt, att de, som så mycket tro på betydelsen af de hernösandska pastoratens medelareal, kunna få sin önskan uppfylld om delning af Hernösands stift och det för oss, den andra parten, erbjuder den fördelen att vi slippa ifrån det olycksaliga talet 13 — i allmänhet ett olyckligt tal, i detta fall enligt mitt förmenande oändligt mycket värre än 12 — anhåller jag att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Wästfelt: Utan tvifvel ega Riksdag och regering att ställa stora fordringar på sina tjänstemän, att de må uppfylla samtliga sina tjänsteåligganden. Men om detta måste erkännas vara rätt, måste man ock å andra sidan medgifva att, för att man billigtvis skall kunna på dem ställa sådana fordringar, administrationen måste vara så ordnad, att det är möjligt för en tjänsteman att fullgöra sina åligganden. I det fall, som nu är i fråga, måste jag dock såsom min bestämda öfvertygelse uttala, att det för närvarande är omöjligt för biskop och konsistorium i Hernösands stift att motsvara de kraf, som ställas på dem, ej mindre från folkets sida än från Riksdagens och regeringens. Och detta är i sjelfva verket ej underligt. Man må dock väl betänka, att Hernösands stift har en ytvidd af omkring 42,000 kvadratkilometer mera än alla de öfriga stiften i riket tillsammans. Det har en längd från Herjeådalen invid Dalarne till Enontekis i öfversta delen af Norrbottens län på omkring 100 mil och ett djup från öster till vester på 35 å 40 mil. I afseende på kommunikationerna är det mindre lyckligt lottadt än något annat stift. I närvarande stund har visserligen genom Riksdagens beslut en jernväg kommit till stånd och anslag beviljats till byggande af vägar. Men vi behöfva blott gå till baka 20 år för att finna, att det då var flera pastorat i Norrbotten invid Lappmarken, dit man måste gå en väg af 10 å 15 mil för att komma fram. Väg finnes blott efter floddalarna; inga ordnade kommunikationer finnas, utan man måste vandra för att komma fram. Folkmängden inom detta

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

stift befinner sig i ständig tillväxt, mer än någonstädes för öfrigt i Sverige. Och hvad pastoratens antal beträffar, är det endast fem af de öfriga stiftet, som öfverträffa Hernösands. Hvad vidare angår pastoratens medelareal, så har visserligen en talare nyss förmenat, att den saken hörde ej hit; men för en hvar, som något känner till förhållandena, är det uppenbart, att denna omständighet äfven har rätt stor betydelse. Medelarealen af ett pastorat i Hernösands stift uppgår till 2,191 kvadratkilometer; för lappmarkspastoraten uppgår den till öfver 6,000 kvadratkilometer. Inom andra stift är medelarealen af ett pastorat högst 403 kvadratkilometer, lägst 60 kvadratkilometer. Dessa siffror böra kunna visa, huru ofantligt svårt det måste vara för biskop och konsistorium att kunna fullgöra de åligganden, som ställas på dem. Man torde lätt kunna inse, att pastorat af en medeltvidd på 2,191 kvadratkilometer med den ständiga utveckling, som råder der uppe, måste undan för undan klyfvas. Men i samma mån detta sker, ökas naturligen arbetet och omsorgerna för stiftsstyrelsen. Såsom belysande exempel skall jag be att få anföra några drag, som visa svårigheterna för ifrågavarande tjänstemän att fullgöra sina åligganden; de hafva egt rum under den tid jag var medlem af Norrbottens län.

Den oförgätlige, pligtrogne, kraftfulle biskop Landgren kom en gång till Umeå. Det var första gången i egenskap af biskop. »Jag kommer hit», sade han till mig, »för att se öfver förhållandena i kyrkligt afseende. Min afsigt är att också resa till Lycksele, till hjertat af lappmarken. Man vet ej, huru länge man lefver; och det är bäst att ej uppskjuta med det, som är ens pligt. Anser landshöfdingen, att det möter någon svårighet för denna min plan?» — »Nej, det tror jag nog, att biskopen skall kunna göra.» — »Men derifrån vill jag öfver till Vilhelmina.» — »Dit kan biskopen svårligen komma. Först måste man då resa tillbaka samma floddal ned emot Umeå och sedan uppför igen. Det är omkring 10 mil, der ingen väg är bygd.» — »Ja, men jag måste komma fram.» Jag anhöll då att få veta, hvarför han nödvändigt ville dit, och fann, att han fått åtskilliga skrivelser med anledning deraf, att i dessa stora pastorat ej fans mer än en folkskola. Befolkningen i de aflägsnare byarne var så fattig, att den ej kunde föra fram sina barn till folkskolan, utan ville hafva småskolor. Derför — för att ordna denna för folket viktiga sak — underkastade han sig de betydliga svårigheter, som förefunnos i afseende på kommunikationerna, och vandrade sjelf dessa 10 mil.

En annan gång — det var om våren strax vid islossningen — kom han till mig åkande i en kariol. »Hvart skall biskopen nu resa?» — »Jag har fått underrättelse om åtskilliga missförhållanden mellan pastor och församling i Enontekis och måste dit för att ordna det.» — »Men biskopen kommer att förstöra sin helsa, om resan tillryggalägges på detta sätt.» — »Ja, jag kan ej göra annat. Nu vid islossningen äro förhållandena sådana, att ingen annan möjlighet finnes.» Och han reste på detta sätt trots sin framskridna ålder, och

han kom fram. När han kom till floder, som nyss gått upp, och öfver hvilka ännu ej någon färja var utlagd, satte han sig och kariolen i en båt och lät hästen simma. Så kom han öfver. Så blef han i stånd att fullgöra sin pligt.

Jag frågar herrarne: Är det rätt att ordna så, att dylika anspråk ställas på tjenstemän? Jag tror det ej.

Mine herrar! Den fråga, som nu föreligger till afgörande, är, om någonsin en fråga, väl utredd. Alla, som tänkt sig in i dessa förhållanden och vilja folkets väl, måste med glädje se, att kyrkomötet, regeringen och utskottet på ett tillfredsställande sätt sökt lösa denna fråga. Visserligen har en motion väckts och reservationer afgifvits, gående ut på att kombinera denna frågas lösning med en annan. Men med all aktning för deras åsigtter måste jag dock för min del fasthålla, att om en fråga är så väl utredd som denna — en fråga, som rör detta stifts väl eller ve, ty den gäller dess religiösa lif, dess skolor, dess framåtskridande i mensklig kultur — *då* är det verkligen ej rätt att göra såsom vilkor för dess lösning en annan svår frågas lösning. Nej, låt detta vara detta, sak vara sak. Är frågan ej berättigad, välan — *då* är äfven jag med om att afslå den. Men är den af rättvisa och billighet påfordrad, vore det verkligen mer än beklagansvärdt, om den skulle falla blott genom dess omotiverade kombinerande med en annan fråga.

Mine herrar! Jag har under den tid, jag varit bosatt i Norrland, lärt i någon mån känna denna befolknings behof och åskådning. Det är ett folk, som hyser aktning för religionen, kärlek till fosterlandet, ett redbart och idogt folk. Då nu här ett behof från deras sida blifvit känt, ett behof, som visat sig vara fullt motiveradt och som kräfver att snarligen tillfredsställas; då nu genom den verkställda utredningen alla erforderliga upplysningar blifvit lemnade, kan jag ej annat än på det lifigaste yrka bifall till utskottets förslag. Och jag vill ej heller motsätta mig dess hemställan i andra momentet angående utredning om en möjlig sammanslagning af Kalmar och Visby stift.

Herr Wikstén: Då jag vid 1888 års kyrkomöte väckte motion om Hernösands stifts delning, förutsatte jag naturligen, att dermed skulle stå i samband en stor utgiftsfråga; och för att minska utgifterna föreslog jag samma åtgärd, som sedan återgått i herr Olof Jonssons m. fl. förslag om utredning, huruvida ej Visby och Kalmar stift kunde lämpligen förenas. Uti kyrkomötet mötte emellertid denna sammanslagningsfråga energiskt motstånd. För min del måste jag ock medgifva, att de skäl, som äro anförda emot denna sammanslagning, äfven om man ej i allo kan anse dem fullt giltiga, dock äro af den beskaffenhet, att de ådagalägga, det denna sammanslagning är förenad med åtskilliga svårigheter. Jag tror därför, att det vore origtigt, om Riksdagen nu skulle afslå denna fråga om delning af Hernösands stift. Ty ett antagande af reservanternas förslag skulle

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

åtminstone för närvarande i sak vara alldeles liktydigt med ett afslag. Jag anser naturligtvis sammanslagningsfrågan vara vigtig och vill, att all möjlig uppmärksamhet skall egnas densamma. Men att den skall sättas som vilkor för Hernösands stifts delning, tror jag numera, sedan frågan i ekonomiskt hänseende kommit i ett helt annat skede, vara mindre lämpligt. Som bekant är det utredt, att delningen kan åstadkommas med jämförelsevis obetydliga kostnader. De hufvudsakligaste utgifterna för biskopslönen och hyrande af boställslägenhet kunna erhållas från biskopslöneregleringsfonden.

Hvad angår skälen för delningen af Hernösands stift, så äro många, kanske de flesta af dem, förut framhållna. Man har klandrat, att areala förhållanden betonats. Men jag ber dock få erinra, att det ej torde vara lämpligt, att öfver halfva Sverige utgör ett stift — der till den halfva, som både är och helt säkert i mansåldrar kommer att blifva den mest vanlottade i afseende på kommunikationer.

Jag skall lemna å sido de rent kyrkliga ärenden, som styrelsen för ett stift har att handlägga; om dem är kanske redan tillräckligt ordadt. Men vi få komma i håg, att den äfven har en mängd ärenden af rent borgerlig natur — ärenden, rörande besvärsmål öfver kyrkostämmobeslut; rörande folkskoleundervisningen med dithörande anstalter; rörande kyrkoråds, skolråds, folkskolelärares, klockares tillsättning m. fl. ämnen i samma branch; äfvensom ärenden, rörande öfriga undervisningsanstalter, särskildt elementarläroverken med hvad dermed står i samband.

Ännu en sak: stiftsstyrelsen i Hernösand har ej blott att handlägga dessa och mångfaldiga andra ärenden, utan äfven att till och med i detalj sköta de skolor, som staten anordnat vid Torneå-dalen. För dem finnes ej något skoloråd, som har sig ålagdt att göra behöfliga anordningar, utan stiftsstyrelsen skall sköta både det ena och det andra. I många, kanske de vigtigaste frågorna vet man, att stiftsstyrelsen och Kongl. Maj:ts befallningshafvande höras i samma ämne. Vid slika tillfällen är det af vikt, att stiftsstyrelsen och Konungens befallningshafvande hafva sitt säte å samma ort, hvar igenom enskild samrådan mellan medlemmar i de skilda styrelserna vid vigtigare fall kan ega rum.

Bland de vigtigaste af sådana ärenden äro naturligtvis de, som gälla språkförhållandena i vår nordligaste landsända. Beträffande dessa frågor spelar afståndet en stor rol. Jag vågar bestämdt påstå, att herrar ledamöter i en stiftsstyrelse, som har sitt säte i mellersta Sverige, nemligen i Hernösand, icke kunna hafva den lokalkännedom, som erfordras för att kunna rätt bedöma sådana ärenden och hvad med dem står i samband. Det är icke nog, mine herrar, att vi offrat penningar för svenska språkets befrämjande i vårt lands nordligaste delar! Nej, det är i främsta rummet vår pligt att se till, att den styrelse, som skall i främsta rummet handhafva dessa ärenden, blir satt i tillfälle att känna dermed i samband stående förhållanden —

och det blir icke fallet, om stiftsstyrelsen fortfarande skall hafva sitt säte i mellersta Sverige.

Jag skall icke upptaga tiden längre, då redan så mycket förut blifvit sagdt i denna fråga, utan endast på grund af hvad jag här yttrat och på de skäl, utskottet anfört, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lilienberg: Då denna fråga förekom i sammansatta stats- och lagutskottet, biträdde jag den motion, som afgifvits af herr Olof Jonsson i Hof m. fl. Jag gjorde så i förhoppning, att en utredning om sammanslagning af Visby och Kalmar stift, som var en nödvändighet för att frågan skulle kunna framläggas för kyrkomötet, kunde hinna komma till stånd, innan kyrkomötet sammanträdde. Efter hvad jag sedermera erfarit, läser icke kunna med säkerhet antagas, att denna utredning medhinnas till denna tid. Vid sådant förhållande, och då jag anser att särdeles öfvertygande skäl blifvit anförda för delningen af Hernösands stift, samt alldenstund jag icke vill bidraga till att denna delning äfventyras och uppskjutes till en obestämd framtid, kommer jag att rösta för bifall till utskottets förslag.

Herr Jonsson i Hof: Att jag såsom motionär i frågan naturligtvis kommer att sluta mig till de öfriga reservanterna, oakadt jag låtit anteckna mig som sådan utan ändamålet, det är temligen klart. Det är icke mycket jag anser mig böra säga till försvar för denna motion, men ett och annat kan jag dock icke underlåta att här omnämna.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet nämnde, att delningen af Hernösands stift var en sak för sig och sammanslagningen af två andra stift var något annat. Ja, det är riktigt! Och det är verkligen så, att skulle detta utskottets betänkande blifva antaget, så är jag fullt öfvertygad om att den ena delen af dessa två mål, den om sammanslagningen af stiften, vore för framtiden undanskjuten. Vill man nå båda målen, finnes icke något annat sätt än att fästa detta vilkor vid bifall till delningen af Hernösands stift. — Jag skall be att få läsa upp den korta motivering för afstyrkandet af herr Wiksténs förslag, som kyrkomötets tillfälliga utskott år 1888 begagnade. Det ger sitt erkännande åt den ena delen af herr Wiksténs förslag, att få Hernösands stift deladt, men den andra delen, som skulle ställas i samband dermed, sammanslagningen af två andra stift, kunna de icke för sin del gilla. »Att sammanföra två så geografiskt olika stift med så olika befolkning, som uti Visby och Kalmar stift, kunde utskottet omöjligen tillstyrka». Detta skall således utgöra så starka skäl, att utskottet på grund af den kan begagna ett så starkt uttryck, som »*omöjligen tillstyrka*». Männe icke detta, mine herrar, är en slående bild af de vackra förhoppningar, som här ställas på kyrkomötets beredvillighet att lemna sitt samtycke till sammanslagningen af två stift, derest man icke här gör denna till ett vilkor. Det är

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.*
(Forts.)

enligt min öfvertygelse aldrig värdt att tala om att en sammanslagning sedermera, sedan Hernösands stifts delning skett, ifrån kyrkomötets sida kommer att bifallas. Vill man vinna målet, att Hernösands stift skall delas, men äfven hålla fast vid, att man skall sammanslå stift, som äro små, så finnes icke något annat sätt än att bifalla reservationen eller min motion.

Det förundrar mig, att herr statsrådet, när denna fråga af honom förberedts, och han framlagt densamma för Riksdagen, samt han dervid bland annat hållit så starkt på den folkökning och annat, som egt rum i Hernösands stift, att han icke samtidigt kommit att se efter, huruvida icke en folkmängds minskning i andra stift hade bort leda till en motsatt åtgärd, nemligen till att en sammanslagning af sådana stift hade bort föreslås — och det är just fallet med de två stift, vi tagit upp i vår motion. Der har folkmängden minskats högst väsentligt på 6 à 8 år. Är det skäl att dela stiften, då deras folkmängd växer, är det äfven skäl att sammanslå dem, när folkmängden sjunker, synnerligast när dessa stift, äfven om de sammanfoges, icke skulle komma upp till mer än 190,000 invånare.

Nu har man sagt, att den af oss föreslagna sammanslagningen af stiften icke är lämplig, och att det kunnat passa bättre att sammanslå Visby stift med Linköpings. Jag undrar, huru vida icke från samma håll, derest vårt förslag skulle syftat på sammanlagning af dessa stift, man med större skäl kunnat komma med den invändning mot oss: hvarför icke hellre sammanslå Kalmar och Visby stift? Linköpings stift har ungefär 400,000 invånare, men dessa två tillsammans skulle icke komma upp till mer än 190,000 invånare. Kalmar stift har redan en ö under sig. Jag kan då icke tro, att öbefolkningen på Öland och på Gotland kan vara så ofantligt olika, att icke en stiftstyrelse och en biskop skulle någorlunda kunna fatta språket eller förstå befolkningens behof äfven på två öar. — Jag håller således före, att den invändning, man gjort mot förslaget att sammanslå dessa två stift, icke har särdeles stor betydelse. Jag vill härtill lägga, att Linköpings stift för närvarande har ungefär 1,200 lärjungar i de allmänna läroverken, från pedagogierna upp till de högre läroverken, och dessa två stift hafva icke mer än ungefär 640 lärjungar, så att om den invändningen, att biskopen skall hålla reda på skolynglingarne, betyder något, skulle det naturligtvis vara mycket svårt att sammanslå Visby och Linköpings stift.

Man har också sagt: att antaga detta vilkor är detsamma som frågans fall, ty en utredning kan icke hinna verkställas till kyrkomötet i höst. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att det är en helt annan sak att företaga en utredning om *delning* af ett stift än om en *sammanslagning* af tvenne sådana. Ty när ett stift skall delas, uppstår en mängd saker, som föranleda svårigheter vid skilsmessan, såsom t. ex. gemensamt arkiv m. fl. dylika saker, som kanske blifva kinkiga nog att komma till rätta med. Men då stiften skola *sammanslås*, finnas icke dylika svårigheter. Här är endast nödigt

att få en utredning om, huru dessa stift med afseende på läge, folk-mängdsförhållanden, areal och dylikt lämpligen kunna slås tillsammans till ett. Alla de andra detaljerna, som måste i sin tid blifva en särskild fråga att förelägga Riksdagen, rörande aflöningen till konsistorienotarien, eller hvad han skall heta, beroende på *hvilken* stiftsstyrelse förr eller senare blir antagen, m. fl. saker, är det tids nog att komma in med framåt den tid, då denna sammanslagning kan verkställas. Det är på samma sätt med delningen af Hernösands stift. Man har icke för Riksdagen framlagt detaljeradt förslag om, huru ändringen pekuniärt skall verkställas. Man antyder det i en slags utredning, men ingen vet, huruvida den proposition, som i sin tid förelägges Riksdagen, skall blifva densamma, som denna utredning visar i fråga om kostnaderna. Jag föreställer mig, att om delningen blir verkställd, kommer sannolikt förslag vid första riksdag, och i hvarje fall kort derefter, om att i Luleå få en bostad åt biskopen och en expeditiionslokal uppförda med statsmedel, då det sannolikt mycket lätt kan visas, att det möter svårigheter att hyra lämplig expeditiionslokal och passande boställslägenhet för biskopen. Huru jag än ser saken, kan jag icke finna, att det ligger någon egentlig risk i ett antagande af reservationen, men det ligger deremot en bestämd risk deri, att, om man icke fäster detta såsom ett vilkor för delningen, ingen af oss lär upplefva den dag, då dessa tvenne eller några andra stift blifva sammanslagna. — Det är min fulla öfvertygelse. — Derfor skall äfven jag be att få yrka bifall till reservationen.

I detta yttrande instämde herrar *Truedsson*, *Folke Andersson*, *Andersson* i Nöbbelöf, *Olsson* i Kyrkebol, *Anderson* i Hasselbol, *Nilsson* i Vrängelbol, *Petersson* i Brystorp och *Wavrinsky*.

Herr *Bulow*: Utskottet antyder i sitt utlåtande, att det till någon del grundats på ett förslag, som snart kommer att här framläggas, nemligen om förändring af stiftsstyrelserna. Jag är öfvertygad om, att detta förslag rörande stiftsstyrelserna icke skall blifva af denna kammare antaget. Det har sagts, att den ifrågavarande delningen skulle vara behöflig, synnerligast därför, att biskopen har att göra visitationer vid läroverken. Men särskildt här i denna kammare torde opinionen gå derhän, då frågan om stiftsstyrelserna förekommer, att man icke längre vill hafva skolorna under biskopens väld, utan man vill hafva en särskild skolstyrelse. Går ett sådant förslag igenom, så är det tydligt, att det icke är värdt att längre tala om, att biskopen skulle behöfva inspektera.

En talare har här framhållit, att, såsom det nu är med de stora vidderna i Norrbottens län, lappskan och finskan täfla med hvarandra deruppe och svenska språket undantränges. Jag vill fråga: huru skall väl en ny biskop kunna hindra detta? Det är en bättre ordnad folkundervisning, som skall bereda svenska språket större utbredning i Norrbottens län.

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.*
(Forts.)

Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)

Det har också framhållits, att deruppe är det en hel mängd skolor, som icke på många år blifvit visiterade. Men jag vet ett annat stift, der kommunikationerna äro mycket starka. I detta stift finnes det också en mängd skolor, som icke på många år blifvit tillsedda af någon biskop. Det har gått lika bra för det; det har icke alls blifvit sämre.

Representanten för Luleå och Haparanda sökte skrämman oss med att, därför att svenskan undanträngdes, kunde Norrbotten blifva för oss ett Schleswig-Holstein. Ty det var sade han, för att tyskan trängt fram i dessa hertigdömen, som tyskarne på sin tid gjorde anspråk på dem. Så var det emellertid icke, utan tyskarne framstälde sina anspråk därför, att oldenburgska konungaätten dött ut på Danmarks tron, och ingen arftagare till hertigdömena fans der. Derfor gingo hertigdömena tillbaka till Tyskland, dit de förut hört.

Jag kan icke i likhet med så många andra tillmäta biskopens verksamhet någon så synnerligen stor betydelse. För att blott framdraga ett exempel, hafva vi en biskop i Vesterås, som ligger häruppe i månader i och för bibelkommissionen och dessutom vistas här fyra månader om året för Riksdagen; och icke har jag hört, att kristendomen försämrats i Vesterås stift för det. Vi hafva också haft en biskop, som var 80 år gammal och alldeles urständsat att utöfva någon verksamhet i sitt stift; men det har gått lika bra ändå.

Med ett ord: kan jag icke vara med om att afskaffa biskops-embetena, icke skall jag vara med om att öka deras antal. Jag yrkar afslag å utskottets hemställan.

Herr Boëthius: Herr talman, mine herrar! Jag skall be att få yttra några ord med anledning af uttalanden, som här förekommit.

Här har sagts, att den separatism i Norrbotten, hvarom nu är fråga, är en sådan, som ingen biskop kan hjälpa, om den finnes, utan endast högre magter. Men, mine herrar, den separatism, som här är fråga om, beror derpå, att ett främmande språk griper omkring sig så, att, såsom en föregående talare påpekat, i Norrbotten kan uppstå ett Schleswig. Herr Bülow anser visserligen, att Danmarks förlust af Sleswig-Holstein icke alls berodde på det tyska språkets kringripande, utan derpå, att den oldenburgska ätten dött ut. Ja, det var ju en intressant upplysning, att denna ätt dött ut redan år 1848, då såsom bekant tyskarne gjorde sitt första försök att få dessa hertigdömen. Den slutliga förlusten af dem var endast en konsekvens af hvad som skedde 1848, af de sträfvanden, som då egde rum. I sjelfva verket borde det väl stå öfver all diskussion, att Danmarks förlust af Schleswig just berodde på tyska språkets inkräkning af denna landsdel. Men en sådan separatism kan verkligen hjälpas af andra än de högsta magterna. Den kan i första rummet hjälpas genom ett nationellt och kraftigt ordnande af vårt folkskoleväsen. Och nu är det så, att folkskolan sorterar under stiftsstyrelserna. Man har visserligen sagt, att, om man ombildade folkskolans styrelse, så behöfdes icke denna del-

ning, hvarom här är fråga. Men tron I icke, mine herrar, att det skall dröja ganska länge, innan en sådan ombildning af folkskolans styrelse kommer till stånd; och männe ens större delen af våra folkskolor vill en sådan ombildning? Under sådana förhållanden och då så är, att folkskolan sorterar under stiftstyrelserna, kan jag icke finna annat, än att det måste vara en ytterst vigtig sak att få en kraftig stiftsstyrelse, som kan uträtta något för folkskolans höjande deruppe. Skola vi vänta på den der ombildningen af skolstyrelsen, ja, då kan det hända, att det onda jag antydtt så gripit omkring sig, att det blir för sent. För den, som håller på vårt fosterlands nationella tillvaro, måste detta onekligen anses såsom en olycka; och för min del kan jag derför icke annat än finna, att Kongl. Maj:t haft fullkomligt rätt, då han framlagt denna proposition, och att chefen för ecklesiastikdepartementet haft fullkomligt rätt, då han betecknat denna fråga såsom i så hög grad vigtig — äfven om jag bortser från alla andra skäl.

Hvad nu det uppställda vilkoret angår, så får jag för min del säga, att jag har ingenting deremot. Skulle jag hafva med denna frågas behandling ensam för sig att göra, skulle jag rösta för en sammanslagning af andra stift, ehuru det förefaller mig, som om man kunde finna en lämpligare kombination än den föreslagna, t. ex. Kalmar och Vexjö stift eller Kalmar och Linköpings stift. Jag kan också mycket väl förstå, att många inom kammaren vilja hålla på reservationen för att få denna sak igenom. Men huru vigtig man än må finna denna sak, finnes dock här något, som är viktigare, och detta är just att få förhållandena uti nordligaste delen af vårt land ordnade på ett tillfredsställande sätt, att der eröfra Sverige åt Sverige.

På grund häraf kan jag för min del icke yrka bifall till reservationen, utan skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr vice talmannen Danielson: Jag har icke begärt ordet för att bestrida de skäl, som föreligga, då de synas mig tala för en delning af Hernösands stift. Men på samma gång jag säger detta, kan jag icke underlåta att uttala mina betänkligheter mot att öka stiftens antal. Jag tror icke, att det behöfde vara en nödvändig följd af att vi delade Hernösands stift, utan genom en sammanslagning af ett par af de öfriga stiften kunde man godt ordna saken så, att stiftens antal icke ökades. Det är min fulla uppfattning, att man godt kan ordna frågan på detta sätt och derigenom äfven vinna det mål, jag lätt kan förstå att representanterna från dessa trakter lifigt önska och för hvilket jag finner talande skäl vara af Kongl. Maj:t framställda. Men för att göra den frågan tydlig, att Riksdagen icke vill öka stiftens antal, tror jag att man bör uttala sig redan nu. Jag har sökt annotera åtskilliga af de skäl, som föreligga här och som jag tror kammaren borde beakta. Om kammaren t. ex. skulle bifalla reservanternas förslag som innehålles i motionen, skulle, såsom herrarne kunna se, Hernösands stift delas från den 1 jan. 1895, medan Kalmar och Visby stift naturligtvis skulle få vara särskilda stift till dess någon

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.*

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.*

sammanslagning kunde genom en af de nuvarande innehafvarnes afgång ega rum. Då inträffade det förhållande, som jag tycker att man bör beakta, nemligen att under denna mellantid finge vi verkligen tretton stift. Om kammaren besluter att Hernösands stift skall delas från den 1 januari 1895, är det alldeles tydligt för mig, att kammaren måste bifalla Kongl. Maj:ts proposition n:o 45, der Kongl. Maj:t föreslår, att vi skola höja antalet af kyrkomötets medlemmar från 30 till 32. Dessa båda nykomna äro en följd af det nya stift, som bildats genom Hernösands stifts delning, då utrymme måste beredas åt den nye biskopen och en presterlig ledamot. Under den mellantiden få vi lof att antaga denna lag, ty annars kan icke tillämpas beslutet att dela Hernösands stift från den 1 januari 1895, utan kyrkomötesförfattningen måste också ändras, så att kyrkomötet kan arbeta på sätt författningen afser. Men skulle det inträffa, hvad alla önska, att Kalmar och Visby eller Visby och Linköpings stift förenades till ett, blefve det nödvändigt att åter förändra författningen och återgå till tolf biskopar. Då förstå herrarne, att vi skola hafva mycket större svårigheter att få Första Kammaren med oss, ty den vill icke gerna två gånger ändra samma författning. Men under sjelfva öfvergångstiden kommer det att blifva ytterligare svårigheter, som jag anser att vi icke böra förbise. Det är därför min öfvertygelse, att, om reservanternas förslag bifalles oförändradt, vi skola komma i de svårigheter jag antyd. Derfor har jag begärt ordet för att instämma med motionären och reservanterna, men får på de skäl jag anfört yrka, att orden »från den 1 januari 1895» uteslutas så att det finge heta: »Riksdagen, under vilkor att Kalmar och Visby stift sammanslås till ett stift, så snart en sammanslagning genom de nuvarande biskoparnes i Kalmar och Visby afgång eller eljest möjliggöres, må medgifva, att Vesterbottens och Norrbottens län må fränskiljas Hernösands stift för att bilda ett särskildt stift.» Då tyckes mig saken vara fullt klar, och vi behöfva icke emotse frågan om ändringar i denna författning, som vi eljest måste ändra icke mindre än två gånger. Då lägga vi allvar i hvad vi besluta och då kan också Kongl. Maj:t, om han finner det lämpligt, flytta om vare sig Kalmar eller Visby stift eller föreslå, att Visby stift skall bibehållas och jemka med Kalmar, Vexjö och Linköping på ett eller annat sätt. Då kan han med ett detaljeradt förslag komma till nästa kyrkomöte, som sammanträder i år, och då kan kyrkomötet fatta ett sjelfständigt beslut. Om kyrkomötet då vill gå in på en sådan sammanslagning, att stiftens antal icke ökas, kan kyrkomötet ordna frågan och kyrkomötets beslut inkomma till nästa Riksdag, och den afsedda delningen af Hernösands stift kommer då mycket fortare och bättre till stånd, och vi hafva då undgått svårigheten att få en författning, som skulle gälla för en viss tid och sedan ändras och göras om. Det är dessa betänkligheter jag har och jag skall be, herr talman, om bifall till reservanternas förslag med uteslutande af orden »från 1 januari 1895». Jag tror att om kammaren skulle finna lämpligt att bifalla detta yrkande frågan kommer att lösas fortast och säkrast.

Herr Bokström: En af motionärerna i denna fråga har antydt, att derest han hade föreslagit en sammanslagning af Visby och Linköpings stift, skulle från visst håll hafva kommit påståendet att detta vore origtigt och att i stället Kalmar och Visby stift borde sammanslås. Med anledning af den anmärkningen får jag erinra, att det icke är nog för en administration af detta slag, att de områden, som omfattas af densamma, efter fågelvägen icke ligga allt för långt från hvarandra, utan att det är den viktiga omständigheten, att här äfven finnas kommunikationer för människor, som är för frågan afgörande. I detta fall förekommer det vintertiden, om några kommunikationer ens äro användbara mellan Gotland och fastlandet, att man för att komma från Gotland till Kalmar måste resa från Visby till Stockholm och derifrån till Alfveta, Vexjö och Kalmar; skall man deremot komma från Visby till Linköping, tar man vägen Visby, Vestervik, Norsholm, och det är en mycket kortare och mindre kostsam väg. Det är således af väsentlig betydelse, att om en sammanslagning af Visby stift med annat stift å fastlandet, trots allt som talar deremot, skall komma till stånd, man gör den på det viset, att kommunikationerna emellan de sammanslagna stiftens olika delar blifva så litet odrägliga som möjligt.

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

Herr Dahlberg: Herr talman, mine herrar! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag kan så mycket hellre göra det, som jag icke alls skall inlåta mig på sjelfva principfrågan. För mig gäller det här en rättsfråga och en billighetsfråga. Det gäller en rättsfråga så till vida, som det spörsmålet framställer sig, om icke det är rätt och klokt, att en för handen varande institution — meningarna om dess lämplighet må vara aldrig så delade — bör vara så effektiv som möjligt. Det gäller en billighetsfråga enligt min tanke så till vida, som fråga är, om icke just den aflägsna landsdel, hvarom här talas, i synnerhet med afseende å de olika språk, som finnas i Norrbotten, så väl behöfver en särskild och sträng tillsyn äfven hvad den andliga odlingen beträffar — och en billighetsfråga jemväl så till vida, som jag skulle tro, att, då staten utan någon väsentlig nppoffring kan tillgodose dessa billighets- och humanitetsskäl, den också bör göra det.

På dessa för mig tillräckligt talande skäl kommer jag att rösta för utskottets förslag, till hvilket jag sålunda yrkar bifall.

Herr Ola Bosson Olsson: Jag afstår från ordet och yrkar bifall till reservanternas förslag.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag anser för min del, att man mycket väl skulle kunna taga reservanternas förslag oförändradt, men då nu herr vice talmannen föreslagit strykning af orden »från den 1 januari 1895», så anser jag mig, för att icke splittra meningarna, böra biträda detta förslag, då detsamma i sig innefattar reservanternas förslag för öfrigt. Frågan kommer i alla fall, såvidt jag kan bedöma, att först föreläggas kyrkomötet. Det beslut, som detta

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

års kyrkomöte fattar i frågan, blir det för frågan afgörande; ty jag har fått den öfvertygelsen, att, om reservanternas förslag med den af vice talmannen föreslagna ändring bifalles af denna kammare, frågan kommer att inom Riksdagen denna gång förfalla. Det, som sålunda blefve utgångspunkt för frågans vidare behandling, vore kyrkomötets beslut, och jag tänker mig mycket väl möjligheten af, att kyrkomötet kan med Kongl. Maj:ts bistånd hitta på ett öfvergångsförslag, som undanrödjer de svårigheter, hvilka af vice talmannen påpekats. Jag är sålunda villig att förena mig i det förslag, som af vice talmannen blifvit framställt, på det att icke för många olika meningar skola stå emot hvarandra.

Äfven jag är ytterst intresserad af, att språkgränsen ej flyttas längre söderut. Det har berott på mer eller mindre privata omständigheter, att så skett hittills. Nu har denna Riksdag sökt råda bot mot detta onda på ett, enligt mitt förmenande, fullt effektivt sätt genom att i själfva språkgränsen inrätta 23 skolor, hvilkas uppgift är att utgöra förposter för svenska språket och förflytta språkgränsen norrut. Nu har visserligen sagts här, att ändamålet med dessa skolor icke kan vinnas, om icke Hernösands stift delas. Men den föreställningen har åtminstone icke Kongl. Maj:t. Ty i sin proposition angående de nya skolorna talar Kongl. Maj:t icke alls om Hernösands stifts delning, och jag kan icke tänka mig, att Kongl. Maj:t kommit med ett förslag, som han icke ansett kunna blifva fullt effektivt.

Herr talman! Jag förenar mig i det af vice talmannen framställda yrkandet.

Herr *Kumlin* instämde häruti.

Herr Redelius: Mine herrar! Herr von Friesens förnyade anförande och upprepade tal om kyrkomötets ansvar — om jag hörde hans ord rätt — i fråga om delning af Hernösands stift, var det, som uppkallade mig och föranledde mig att mot min ursprungliga afsigt begära ordet nu, det jag icke annars hade tänkt. Jag hade icke tänkt att yttra mig i denna fråga, därför att jag förmodade, att min röst icke skulle kunna utöfva något bestämmande inflytande på frågans lösning, och jag antog, att kammaren väl på förhand kunde göra sig en föreställning om, hvad jag skulle komma till för slutsats. Men jag anser icke rätt att göra hvad herr von Friesen gjorde — jag säger detta direkt till herr von Friesen — att söka lägga skulden för vägrande af stiftets delning på kyrkomötet, som vi väl veta ingenting förmår i denna sak utan Riksdagen. Är det så, att denna kammare vill nej till propositionen, så säg nej då och säg det ärligt, men försök icke — jag vill icke nyttja det ord, som jag tänkte säga — att skjuta skulden från Riksdagen och på kyrkomötet! Om denna kammare afslår utskottets hemställan och bifaller reservationen och följaktligen då ingen skrivelse från Riksdagen kommer till Kongl. Maj:t i ämnet, utan frågan således är för denna gång förfallen; man kan

icke vänta då, att kyrkomötet fattar något effektivt beslut i saken. I alla händelser kan det icke ske, utan att Riksdagen skall ännu en gång fatta beslut deruti, och jag föreställer mig, att kammaren ej lär vara mera villig att instämma med kyrkomötet, i fall det beslutit annorlunda än denna kammare vill.

Naturligtvis yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag kan för min del icke inse, att kammaren lägger större ansvar på kyrkomötet, om kammaren afslår den kongl. propositionen, än kyrkomötet sjelf har tagit på sig, då det vid sista kyrkomötet afslog herr Viksténs framställning. Jag hemställer till kammaren, om kammaren verkligen tror, att kyrkomötet skall, derest Andra Kammaren icke sätter sitt bestämda veto mot kyrkomötets veto, någon gång gå in på att sammanslå de båda andra stiftet? När kyrkomötet så bestämdt, som det gjorde år 1888, uttalat sig mot en sådan sammanslagning, tror jag icke, att det kan falla någon in att tro, och icke bör heller herr kyrkoherden Redelius kunna tänka derpå, att kyrkomötet skall, när vi en gång fått Hernösands stift deladt, komma och säga: »Jo, nu gå vi med på en sammanslagning af två andra stift. Det blir visst icke fallet. Jag tror, att Kongl. Maj:t haft goda skäl att komma med sitt förslag, men jag anser, att Kongl. Maj:t på samma gång hade mycket väl kunnat komma med ett förslag om sammanslagning af två andra stift. Jag är alldeles icke på det klara, om Kalmar och Visby stift äro de mest lämpliga; kanske ett par andra stift skulle vara lika lämpliga. Men jag tror, att det icke finnes något hinder för Kongl. Maj:t att förelägga kyrkomötet i detta afseende ett sådant förslag, som Kongl. Maj:t anser lämpligast, och jag är säker på, att om blott kyrkomötet vill gå in på att sammanslå två stift, skall denna kammare vara villig att taga ett sådant förslag, då det en gång kommer till Riksdagen.

Herr von Friesen: Blott några ord med anledning af talarens på kalmarlänsbanken yttrande. Jag har förut alldeles tydligt framhållit, att jag anser, att, om kammaren bifaller reservationen, frågan för denna gång förfallit. Jag har alldeles icke stuckit under stolen dermed. Jag har vidare sagt, att om Kongl. Maj:t får afslag på denna proposition, kan han sedan inkomma till kyrkomötet med förslag i frågan. Om kyrkomötets beslut går i den riktning, att det icke vill hålla stiftens antal kvar vid det nuvarande, så är det klart, att denna kammare 1894 kommer att stå fast vid sitt beslut, och då blir det icke någonting af med Hernösands stifts delning. Men om på Kongl. Maj:ts initiativ kyrkomötet besluter en delning af Hernösands stift och på samma gång besluter att sammanslå två andra stift, så att stiftens antal fortfarande blir tolf, förefaller det mig, som om Riksdagen sedan skulle komma att gå in på ett sådant förslag. Det blir, sasom jag förut betonat, om kammaren antager reservationen med den af herr vice talmannen föreslagna förändring, till kyrkomötet,

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

*Angående
delning af
Herndsands
stift m. m.
(Forts.)*

som den närmaste utgångspunkten för frågans vidare behandling kommer att förläggas.

Herr Bülow: Jag skall be att få afstå från mitt yrkande på afslag och förenar mig med herr vice talmannen.

Herr Linder: Äfven jag afstår från mitt yrkande.

Herr Olsson i Kyrkobil: Jag ber att få afstå från mitt yrkande och förena mig med herr vice talmannens.

Herr Sjö: Jag afstår från mitt yrkande och förenar mig med vice talmannens.

Herr Anderson i Tenhult: Jag har förut instämt med herr von Friesen, men ber nu få återtaga detsamma och förena mig i hans sista yrkande.

Herr Jonsson i Hof: Äfven jag förenar mig i herr vice talmannens yrkande.

Herr Hedin: Äfven jag, herr talman, återtager mitt yrkande och förenar mig med herr vice talmannen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag skall be att få yttra endast några få ord med anledning af den diskussion som här förts. Jag har nogsamt märkt, huru mycket motstånd Kongl. Maj:ts framlagda förevarande förslag möter, och det af mycket olika skäl hos olika talare. En anser, att antalet biskopsstift på intet vilkor får ökas; det betraktar han såsom hufvudsak. En annan anser, att biskopsembetena helt och hållet böra indragas. En tredje är rädd för att det skall uppstå brist i biskopslöneregleringsfonden, så att staten förr eller senare får hjälpa till med aflöningen åt den nye biskopen i Luleå. En fjerde anser att i denna fond finnes mycket penningar, men att de böra användas för att åstadkomma en öfverstyrelse för allmänna läroverken, i stället för att användas för det ändamål, för hvilket de egentligen äro afsedda. Man har till och med påstått, att de skäl, som i den kongl. propositionen anföras, egentligen icke äro några skäl, och en talare har förundrat sig öfver, att man icke från statsrådsbanken kunnat få höra några bättre. Det är dock det vanliga förhållandet, att en departementschef söker att i sitt anförande till statsrådsprotokollet få fram de bästa och tänkvärdaste skäl han kan finna, då han tillstyrker Kongl. Maj:t att föreslå Riksdagen något. Det är därför att göra sig något för stora förväntningar att från en departementschef under diskussionen vänta några andra och bättre skäl, men jag vägar påstå, att de i den kongl.

propositionen anförda skäl äro *verkliga* skäl, som för frågans rätta bedömande hafva en afgörande betydelse.

Jag antydde i mitt första anförande, att vi hafva svårt att göra oss verklig föreställning om denna areal, men att det skulle vara så svårt, som af en talares anförande visades, trodde jag icke. — Det har nästan drifvits skämt med, att i den kongl. propositionen talas om medelarealen för församlingarna i Hernösands nuvarande stift. Den talaren, som uppträdde efter anmärkaren, hade dock åtskilliga märkliga saker att förtälja, som äro väl bekanta för dem, hvilka äro från Norrland, men för andra nästan obegripliga. Det kan icke för biskopen vara en likgiltig sak, om till exempel en prest har sin församling öfver en areal af 2,191 kvadratkilometer eller 318 kvadratkilometer eller 60 kvadratkilometer. Biskopen måste tänka på åtgärder, huru presten skall träffa sina församlingsmedlemmar och de honom. Har denne sina församlingsbor spridda på åtta à tio olika trakter i församlingen, hvilka ligga milslångt från hvarandra, kan han icke egna dem nödig vård.

Om det i den kongl. propositionen talas om att Hernösands stift har så stor folkmängd, att blott ett stift har större, så är det icke betydelselöst, utan ett argument af mycken vikt, ty när stiftet har så stor folkmängd, blir det icke blott ökad arbete för stiftsstyrelsen, utan de på grund af långa afstånd och dåliga kommunikationer uppkommande olägenheterna drabba ett så mycket större antal människor. — Om Lunds stift har något större invånareantal än Hernösands, så torde dock flertalet af herrarne inse, under hvilka vidt skilda förhållanden stiftets invånare och biskop lefva och verka med hvarandra på det ena och andra stället. Det ena stiftet är genomkorsadt inom en liten rymd af jernvägar, det andra har endast en stambana och en för särskildt ändamål inrättad jernväg mellan Luleå och Gellivara. Kan denna stambana och denna jernväg i allmänhet taget upphäfva de oerhörda olägenheterna af de oerhörda afstånden i rikets nordliga delar?

Nog skolen I, mine herrar, i mig finna en främjare af förslaget att låta styrelsen för de allmänna läroverken afskiljas från de nuvarande stiftsstyrelserna, men herrarne veta icke, huru ofantligt litet biskopens i Hernösands stift arbete derigenom skulle minskas, icke därför att icke arbetet för de allmänna läroverken är stort, men det är dock försvinnande litet i jämförelse med hvad kyrkan och folkskolan kräfva.

Det påstods också, med anledning deraf att jag tillstyrkt bifall till utskottets förslag såsom ändamålsenligare och bättre än reservanternas, att det var väl naivt af mig — jag begagnar det uttrycket — att tro, det någon bland kammarens ledamöter deraf skulle låta förmå sig att afstå från ett för Kongl. Maj:t mera bindande kraf och nöja sig med ett mindre bindande. Jag är af den åsigten att likasom kammaren förbehåller sig att sjelf få fritt uttala sin mening, så bör man äfven låta hvarje fråga af Kongl. Maj:t erhålla en sådan

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

*Angående
delning af
Hernösands
stift m. m.
(Forts.)*

utredning, att dervid både Kongl. Maj:t och vederbörande myndigheter få fritt och själfständigt uttala sina åsikter. Skulle sedan dessa åsikter visa sig vara af den beskaffenhet, att det af Riksdagen önskade icke befinnes vara det ändamålsenligaste, så bör det icke på något sätt anses förödmjukande för Riksdagen att medgifva, att den gjorda utredningen ådagalagt, att det tillvägagående, som Riksdagen tänkt sig, kan och bör ersättas af ett mer passande.

Jag skall därför, trots allt hvad jag hört, hemställa, att kammaren måtte med valförtjent tillmötesgående omfatta utskottets förslag.

Herr Hedin: Nej, herr talman, departementschefens sifferuppgifter blifva icke verkliga argument endast därför, att han försäkrar dem vara rigtiga. Hvad särskildt beträffar uppgiften om medelarealen af pastoraten i Hernösands stift, så är den såsom argument i föreliggande fråga icke blott betydelselös utan äfven löjlig. Det är visserligen icke likgiltigt för en prest, om han har en stor eller en liten församling, men det är fullkomligt likgiltigt för förevarande fråga, om ett nytt biskopsembete bör inrättas eller icke.

Öfverläggningen var slutad. Herr talmannen gaf propositioner, enligt de yrkanden som återstodo, *dels* på bifall till utskottets hemställanden och *dels* på afslag derå och bifall till det af herr vice talmannen under öfverläggningen framställda yrkande; och fann herr talmannen den senare propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande, nu uppsatta och af kammaren godkända omröstningsproposition:

Den, som beträffande sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 4 bifaller det af herr vice talmannen framställda yrkande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets i utlåtandet gjorda hemställan.

Voteringen utföll med 138 ja och 56 nej; och hade kammaren alltså beslutat enligt ja-propositionen.

§ 9.

*Om ändrad
lydelse af
9 kap. 1 §
giftermåls-
balken.*

Härefter föredrogs lagutskottets utlåtande n:o 42, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, n:o 117, hade herr greve *H. E. G. Hamilton* föreslagit, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att 9 kap. 1 § giftermålsbalken skall erhålla följande ändrade lydelse:

*Om ändrad
lydelse af
9 kap. 1 §
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

Sedan man och qvinna sammanvigda äro, då är han hennes rätte målsman och eger söka och svara för henne, utom hvad angår egendom, som är från hans förvaltning undantagen: hustrun följ eck mannens stånd och vilkor.

Öfver egendom, som hustrun infört i boet eller som under äktenskapet tillfallit henne genom gåfva eller testamente med vilkor att den skall enskildt tillhöra henne, så ock öfver afkomsten af sådan egendom, råder hustrun, der ej, hvad angår egendom, som är gifven genom gåfva eller testamente, annorlunda blifvit om förvaltningen föreskrifvet. Kan hustrun genom eget arbete något förvärfva, deröfver må hon ock råda.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmäls af herr *Lilienberg*, som ansett att motionen bort af utskottet tillstyrkas.

Efter uppläsandet af utskottets hemställan anförde:

Herr greve Hamilton: Herr talman, mine herrar! Efter den långa diskussionen, som egde rum i den fråga, hvilken stod närmast före denna på föredragningslistan, är det väl icke troligt att kammaren vill egna mycken tid åt min motion, men jag kan dock i betraktande af frågens vikt icke underlåta att säga några ord.

Det torde vara kammaren väl bekant, att sedan år 1874 här i landet gält den lag, att gift qvinna eger rättighet att sjelf förvalta hvad hon sjelf förtjenar, äfvensom att i vissa fall sjelf förestå sin enskilda egendom. Vid denna lags stiftande begick man emellertid den egendomliga inkonsequensen, att under det man erkände rätten för gift qvinna att utan vidare enligt lagens föreskrift få förvalta hvad hon genom eget arbete förtjenar, oaktadt den egendom hon sålunda förvärfvar är gemensam egendom, medgaf man henne icke att få förestå den henne enskildt tillhöriga egendom utan äktenskapsförord. Redan då denna lag stiftades förutsade många, att på det viset skulle man icke kunna afhjelpa de rådande missförhållandena, ty äktenskapsförord skulle man icke ofta komma att begagna sig af, och det visade sig snart, att de hade rätt deri. Säsom hvar man vet, komma äktenskapsförord sällan i bruk därför att de skola upprättas just vid det tillfälle, då kvinnan drager sig mest för att framställa anspråk på sina rättigheter. Under de efter 1874 följande åren väcktes gång på gång motioner om ändring häraf, och det dröjde icke mer än tio år förr än Riksdagen år 1884 med stor enstämmighet i skrif-

*Om ändrad
lydelse af
9 kap. 1 §
giftermäls-
balken.
(Forts.)*

velse till Kongl. Maj:t uttalade sig för en sådan ändring af lagen, att hvad som var undantag skulle blifva regel, så att gift kvinna skulle få utan äktenskapsförord förvalta sin enskilda egendom. Det öde, som denna skrifvelse rönt, är för herrarne samtliga välbekant. Skrifvelsen omfattade icke blott detta, utan äfven yrkande på åtskilliga andra reformer inom äktenskapslagstiftningens område, och Kongl. Maj:t öfverlemnade den till nya lagberedningen, som på grund deraf afgaf förslag till lagstiftning i ämnet; men då detta förslag efter beredning i högsta domstolen föredrogs för Kongl. Maj:t, så, i stället för att rent afslå detsamma, hvarigenom det blifvit möjligt för dem, som önskade främja reformer på detta område, att framkomma med nya förslag, anbefalde Kongl. Maj:t utan afseende å Riksdagens önskan nya lagberedningen att utarbete ett lagförslag i ämnet i helt annan riktning än Riksdagen förordat. I anledning häraf tillät jag mig vid fjolårets riksdag att väcka två motioner, i hvilka jag sökte i någon mån rätta på detta förhållande och leda det lagstiftningsarbete som pågick in på en delvis annan väg. Dessa motioner bifölls af denna kammare, men förkastades af Första Kammaren. Jag har nu tagit mig friheten att upptaga ett annat af de förslag, som afsågos i 1884 års skrifvelse, nemligen det om gift kvinnas rätt att sjelf förvalta sin egendom, hvilket jag framlagt i en något mer utsträckt form. Anledningen härtill är, att, då jag trott mig märka att opinionen i denna fråga under de senare åren snarare gått tillbaka än framåt och man blifvit mer och mer tveksam om, huruvida det är rätt att upplösa egendomsgemensamheten i äktenskapet, jag trott att man genom att vända sig blott mot förvaltningsrätten skulle kunna få med sig alla parter, som äro intresserade af reformer på detta område. Genom att gå denna väg lemnar man lagstiftningen om egendomsgemensamheten orörd och häfdar blott hvad lagstiftningen redan för länge sedan erkänt såsom möjligt och befogadt, eller öfverlemnandet åt hustrun af förvaltningsrätten i fråga om sådan egendom, som genom henne inkommit i boet.

Lagutskottet har nu afstyrkt min motion utan att inlåta sig på sjelfva saken, under åberopande af att Kongl. Maj:t ännu icke framlagt det nya förslag, som lagberedningen fått i uppdrag att utarbete, och att, intill dess detta skett, man icke bör taga denna fråga under särskild behandling, då den står i samband med andra.

Lagutskottet har till och med gifvit mig en påminnelse om hvad jag i fjol yttrade i min motion och deraf sökt vinna styrka för sitt beslut. Lagutskottet har sagt, att jag sjelf då tycktes vara med om, att den fråga, som min motion berör, sammanhänger med de frågor, som lemnats åt nya lagberedningen att utreda och icke lämpligen bör afgöras förr än i sammanhang med dem. Dettta är obestriddligt, men lagutskottet synes mig hafva förbisett, att då jag yttrade detta, hade icke det lagstiftningsarbete, hvarom då var fråga, ens börjat. Nu är det ju emellertid för flera månader sedan afslutadt, och lagutskottet har icke ens föreburet, att denna paragraf, hvilken jag nu föreslagit

skulle ändras, på något sätt beröres af det nu af nya lagberedningen framlagda förslaget. Jag tror icke heller, att så är förhållandet. Jag tror icke, att det förslag, som nya lagberedningen har utarbetat, innehåller något förslag till ändring i 9 kap. 1 § giftermålsbalken. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, om, såsom jag hoppas, kammaren vidblifver samma ståndpunkt som år 1884, hvarför kammaren icke skulle kunna vara med om att bifalla hvad jag nu föreslagit. Ty jag kan icke tro, att den åsigt lagutskottet förra året häfdade, eller att Riksdagen icke bör framställa sin åsigt i ett ämne, der Kongl. Maj:t nyligen förklarar sig hysa en motsatt åsigt, skall vinna någon genklang i denna kammare.

På grund häraf skall jag, herr talman, oakadt jag vet, att Första Kammaren redan afslagit min motion, och således bifall dertill endast kan blifva en opinionsyttring, likväl be att få yrka bifall till motionen och afslag å utskottets hemställan.

Herr *Linder* förklarade sig instämma häruti.

Herr *Lilienberg*: Jag skall endast be att få tillkännagifva, att jag till alla delar instämmer i grefve Hamiltons yttrande och förslag.

Herr *Wester*: Motionären har velat bestrida, att utskottets anmärkning, att motionären sjelf vid förlidet års riksdag uttalat samma åsigt, som utskottet nu åberopat såsom skäl för motionens afstyrkande, icke vore riktig, men jag tillåter mig påstå, att utskottet ej misstagit sig, och till bevis härpå åberopa motionärens egna ord.

Sedan 1884 års Riksdag uti skrifvelse till Kongl. Maj:t uttalat såsom sin åsigt, att lagstiftningen rörande äkta makars inbördes egendomsförhållanden borde bringas i öfverensstämmelse med vissa angifna grunder, hvaribland att gift qvinna bör berättigas att sjelf förvalta den egendom, som är henne enskildt tillhörig, utan att behöfva genom äktenskapsförord förbehålla sig sådan rätt, har Kongl. Maj:t anbefalt nya lagberedningen att afgifva förslag till de förändrade bestämmelser angående äkta makars egendomsförhållanden, hvartill Riksdagens skrifvelse kunde föranleda, och har beredningen utarbetat lagförslag i denna riktning. Med anledning af deremot gjorda anmärkningar inom högsta domstolen har Kongl. Maj:t den 31 december 1891 funnit det sålunda verkställda lagstiftningsarbetet icke böra läggas till grund för någon framställning till Riksdagen, utan uppdragit åt lagberedningen att utarbета förslag till ändring i gällande bestämmelser angående boskildnad och dermed sammanhängande lagstadganden.

Efter det grefve Hamilton uti sin vid sistlidet års riksdag afgifna motion redogjort för allt detta, anför han ordagrant:

»Hvilken åsigt man nu än må hysa om ändamålsenligheten af detta Kongl. Maj:ts beslut, synes det dock icke kunna leda till något i praktiskt hänseende önskvärdt resultat, derest man för närvarande skulle påyrka ett uttalande från Riksdagens sida rörande de delar af

*Om ändrad
lydelse af
9 kap. 1 §
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

*Om ändrad
lydelse af
9 kap. 1 §
giftermåls-
balken.
(Forts.)*

lagstiftningen, hvilka direkt beröras af lagberedningens nya uppdrag, utan torde dermed under alla förhållanden böra anstå, till dess frukterna af detta lagstiftningsarbete föreligga. Ett annat förhållande synes deremot ega rum i fråga om de två punkter i 1884 års riksdags-skrifvelse, hvilka beröra helt andra områden än det, inom hvilket lagberedningen nu fått sig förelagdt att arbeta, nemligen yrkandena, att giftorätt i stadsfastighet i vissa fall icke vidare skall ega rum, samt att mannen ej må ega rätt att utan hustruns särskilda medgifvande föryttra eller förpanta hennes enskilda egendom.»

Så vidt jag kan förstå, har motionären häri uttalat samma uppfattning som lagutskottet i sitt betänkande, och denna åsigt är jemväl riktig, ty en utvidgning af gift kvinnas förvaltningsbefogenhet gagnar henne föga, innan ändring skett i gällande lagar angående makars ansvarighet för boets gäld och deras gemensamma egendom.

Personligen har jag ingenting emot att utsträcka hustrus förvaltningsrätt, ehuru jag visst icke tror, att det i praktiska lifvet kommer att medföra så stora fördelar, som man föreställer sig. Ty i äktenskapet förhåller sig, såsom i hvarje annat bolag mellan 2 personer, att den starkare viljan gör sig gällande. Om mannen har den starkare viljan, torde hustruns förvaltningsrätt hafva föga att betyda. Är deremot hustrun den starkare, behöfver hon knappast lagstadgande om sin förvaltningsbefogenhet. Men efter min uppfattning är den föreliggande motionen så formulerad, att det torde vara betänkligt att bifalla densamma. 1884 års Riksdag ifrågasatte endast, att hustru skulle få förvaltningsrätt öfver sin enskilda egendom, d. v. s. ärfd eller före äktenskapet förvärfd fast egendom på landet. I förevarande motion föreslås deremot, att hustru skulle få förvaltningsrätt öfver allt, hvad hon i boet infört: sålunda icke blott öfver sin enskilda egendom, utan äfven öfver den, som enligt nu gällande lag genom äktenskapet blir gemensam. Om hon således till boet medförde t. ex. 100,000 kronor i värdepapper eller kontanter, skulle hon få förvaltningsrätt öfver hela denna summa, ehuru, i detsamma äktenskapet afslutas, mannen enligt lag eger rätt till hälften. Så långt har Riksdagen hittills icke velat gå.

Men äfven om man skulle vilja taga så långt språng, synes mig icke möjligt att bifalla motionen utan att på samma gång göra förändringar i åtskilliga andra stadganden i giftermålsbalken. Och några sådana förändringar har motionären icke föreslagit. För att visa detta borde vara tillräckligt att anföra ett enda exempel. Om hustrun har förvaltningsrätt öfver hvad hon infört i boet och afkastningen deraf, måste väl deraf blifva en gifven följd — ehuru det icke är uttryckligen sagdt — att om hustrun vill förvandla dessa medel, hon har förvaltningsrätt äfven öfver hvad som sättes i deras ställe. Om hustrun alltså för sina penningar köper en fastighet, skall hon naturligtvis hafva förvaltningsrätt öfver den. Men i 11 kap. 1 § giftermålsbalken af gällande lag stadgas, att mannen eger utan hustruns samtycke försälja, hvad som är gemensam egendom i äktenskapet.

Sälunda skulle hustrun få förvaltningsrätt öfver fastigheten på grund af den nu föreslagna lagförändringen, men mannen på grund af äfven gällande lag hafva rätt att utan hustruns samtycke pantsätta eller sälja samma fastighet; och detta lärer väl näppeligen gå för sig.

Vill man införa en sådan lagbestämmelse som den ifrågasatta, måste man äfven på samma gång, såsom Riksdagen också 1884 föreslagit, ändra lagen i afseende å mannens rätt att sälja eller förpanta gemensam egendom äfvensom i fråga om makars ansvar för boets gäld.

Då jag tror mig hafva visat, att man icke kan bifalla motionen, sådan den föreligger, tillåter jag mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bülow: Jag skall endast be att få uttala min ledsnad öfver, att denna kammare icke velat på något sätt instämma i de utmärkta skäl, som af motionären äro anförda för ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken. Kan det vara värdigt mannen, som sjelf skyddar sig på alla områden, der det gäller eganderätten — kan det vara honom värdigt att neka qvinnan detta skydd?

Talaren på halmstadsbänken nämnde, att huru man än vill lagstifta, så blir det ändå alltid den starkare, som får rätt. Är så förhållandet, att styrkan skall hafva rätt, då tror jag, att talande skäl här träda fram, som mana oss att hjälpa den svagare parten.

Jag yrkar, herr talman, afslag å utskottets utlåtande och bifall till motionen.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Efter föredragning vidare af lagutskottets utlåtande n:o 43, i anledning af väckt motion angående ändringar i gällande patentlag, i syfte att obehöriga patentheteckningar måtte förhindras m. m., i hvilket utlåtande utskottet hemställt, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *C. W. Collander* afgifna motion, n:o 185, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, anförde

Herr Collander: Då Första Kammaren redan bifallit utskottets förslag i denna fråga, så finnes det icke för mig någon utsigt att med hopp om framgång yrka bifall till motionen.

Ehuru utskottet kommit till det resultat, att det ansett sig böra afstyrka motionen, har det likväl i sin motivering uttalat, att de oegentligheter, som i motionen påvisats, borde afhjelpas, men att motionen icke vore tillräckligt omfattande, för att detta nu skulle kunna ske.

Jag skall vid denna sena timme icke ingå i någon granskning af utskottets motiv för afslag eller göra något yrkande, men jag vill

Om ändrad lydelse af 9 kap. 1 § giftermålsbalken.
(Forts.)

till utskottet hafva uttalat min tacksamhet, för att utskottet erkänt, att de brister jag i min motion påpekat, böra afhjelpas.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Slutligen föredrogos, hvar för sig, och biföllos lagutskottets utlåtanden:

n:o 44, i anledning af väckt motion om lagbestämmelser i syfte att bereda vissa enskilda tjänstemän samma skydd som statens mot förnärmelser i deras tjensteutöfning; och

n:o 45, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af gällande bestämmelser om utbetalande af belöning för dödande af björn och varg.

§ 12.

Till bordläggning anmälles:

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 6, med förslag till voteringsproposition i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande en angående ändring i folkskolelärares aflöningsförhållanden väckt motion;

bankoutskottets utlåtande n:o 12, i anledning af motion om anställande vid riksbanken af en direktör och en vice direktör;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 2, med anledning af väckta motioner om skrivelser till Kongl. Maj:t dels angående framläggande af förslag till omorganisation af bankväsendet i riket och dels angående indragning af de enskilda bankernas rätt att utgifva egna sedlar å 10 kronor; och

n:o 3, med anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring i §§ 13 och 17 af lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 50, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande och framläggande af förslag till bestämmelser angående tillämpning vid längre frihetsstraff af s. k. vilkorlig frigifning;

n:o 51, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och framläggande af förslag i syfte att ersätta de kortvariga frihetsstraffen med s. k. vilkorligt domfällande eller andra jemförliga straffarter;

n:o 52, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 53, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af § 25 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 54, i anledning af väckt motion om utarbetande af en fullständig folkskolestadga för de större städerna m. m.;

n:o 55, i anledning af väckta motioner angående ändring af § 12 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862;

n:o 56, i anledning af väckta motioner om ändrade bestämmelser i fråga om den kommunala rösträtten på landet; och

n:o 57, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utskottets hemställan i dess utlåtande n:o 30 öfver väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt; samt

Första Kammarens protokollsutdrag, n:o 197, innefattande delgifning af kammarens beslut öfver dess tillfälliga utskotts utlåtande n:o 8 i anledning af väckt motion om förbättring i de nuvarande pensionsvilkoren i folkskolelärares enke- och pupillkassa.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 13.

Anmäldes och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen:

af *sammansatta banko- och lagutskottet*

n:o 57, angående ändring i § 4 i lagen för rikets ständers bank;

af *lagutskottet*:

n:o 58, i anledning af väckt motion om upphäfvande af 12 kap. 3 § kyrkolagen;

n:o 59, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 3 kap. 1 § handelsbalken;

n:o 60, i anledning af väckt motion om ändring af 22 kap. 21 § strafflagen;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen; och

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändringar i förordningen angående försäljning af vin och maltdrycker m. m.; samt

af *bevillningsutskottet*

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ny förordning om beskattning af hvitbetssockertillverkningen i riket.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 11.44 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.